

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

На правах рукопису

ПИШУК ОЛЬГИ ОЛЕКСІВНА
ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА
ДОПОМОГОЮ КІЛЕЦЬ ЛУЛІЯ

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Освітньо-професійна програма Дошкільна освіта

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

БАРТКІВ ОКСАНА СТЕПАНІВНА

кандидат педагогічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 3

засідання загальної педагогіки

та дошкільної освіти

від 24 жовтня 2024 р.

В.о. завідувача кафедри загальної педагогіки

та дошкільної освіти

проф. Гавриш Н.В. _____

ЛУЦЬК – 2024

Пишук О.О. Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою кілець Луллія. Луцьк, 2024. 108 сторінок

Анотація

У магістерській роботі розкривається специфіка формування мовленнєвої компетентності у дітей старшого дошкільного віку за допомогою кілець Луллія. Під мовленнєвою компетентністю дітей старшого дошкільного віку розуміється набута здатність дитини 5-6 років висловлювати свої думки і судження на рідній мові, володіти її засобами, здійснювати мовленнєву діяльність та через мову і мовлення пізнавати оточуючий світ. Серед складових мовленнєвої компетентності визначено діалогічну, монологічну, фонетичну, лексичну, граматичну компетенції. Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку передбачає цілеспрямований процес діяльності вихователів та батьків спрямований на формування в дошкільників 5-6 років системи фонетичної, лексичної, граматичної, монологічної та діалогічної компетенцій у їх єдності, взаємозалежності і взаємозумовленості.

Розроблено програму формування мовленнєвої компетентності у старших дошкільників «Кільця Луллія на заняттях використовуємо – мовленнєву компетентність старших дошкільників формуємо», яка включала систему вправ, дидактичних, рольових ігор з використанням кілець Луллія, що дозволяло ефективно формувати кожен з компонентів мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку: фонетичний, лексичний, граматичний, монологічний і діалогічний

Ключові слова: компетентність, мовленнєва компетентність, діти старшого дошкільного віку, освітній процес закладу дошкільної освіти, кільця Луллія.

Pyshuk O.O. Formation of speech competence of children of senior preschool age with the help of Lully rings. Lutsk, 2024. 108 pages

Abstract

The master's thesis reveals the specifics of the formation of speech competence in children of senior preschool age with the help of Lullia ring. Speech competence of children of senior preschool age is understood as the acquired ability of a child of 5-6 years old to express his thoughts and judgments in his native language, to master its means, to carry out speech activity and to learn about the world around them through speech and speech. Among the components of speech competence, the basic component of preschool education is dialogical, monological, phonetic, lexical, grammatical competence. The formation of speech competence of children of senior preschool age involves a purposeful process of activity of educators and parents aimed at the formation of a system of phonetic, lexical, grammatical, monological and dialogical competencies in preschoolers of 5-6 years old in their unity, interdependence and interdependence.

A program for the formation of speech competence in senior preschoolers "We use Lully's rings in the classroom – we form the speech competence of senior preschoolers" was developed, which included a system of exercises, didactic, role-playing games using Lullia rings, which made it possible to effectively form each of the components of speech competence of children of senior preschool age: phonetic, lexical, grammatical, monological and dialogical

Keywords: competence, speech competence, children of senior preschool age, educational process of preschool education institution, Lullia rings.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку як основа формування мовленнєвої компетентності	9
1.2. Мовленнєва компетентність дітей старшого дошкільного віку: сутність та структура	16
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ КІЛЕЦЬ ЛУЛЛІА	27
2.1. Специфіка формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку	27
2.2. Кільця Лулліа як один із засобів формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників	33
РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ КІЛЕЦЬ ЛУЛЛІА	38
3.1 Аналіз актуального стану сформованості мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку	38
3.2.Програма формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою кілець Лулліа	44
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасне суспільство ставить перед закладами дошкільної освіти вимоги постійного вдосконалення методів навчання та розвитку дитячого мовлення. У цей період удосконалюється його фонетична сторона, поповнюється словниковий запас, дитина починає усвідомлювати мовленнєву діяльність загалом, з'являються складні мовленнєві конструкції.

Мовлення дітей дошкільного віку в подальшому стає підґрунтям розвитку їх світогляду, інтелектуальних здібностей та формування комунікативних навичок. Результатом розвитку мовлення в дітей є сформованість їх мовленнєвої компетентності, яка є домінуючою, оскільки виступає умовою успішної соціалізації дитини, базою для розвитку мислення, свідомості, та управління поведінкою. Саме від рівня її сформованості залежить формування інших компетентностей дитини.

Про актуальність окресленої проблеми наголошується і в нормативних документах про освіту: Базовим компонентом дошкільної освіти, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» і ін. так, у Базовому компоненті дошкільної освіти виділено напрям «Мовлення дитини», в якому ставлять вимоги перед вихователями не лише щодо вирішення окремих завдань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, а й на цілісному підході до формування мовленнєвої компетенції, що є одним з ключових критеріїв та умовою становлення й розвитку мовленнєвої особистості дошкільника. Згідно цього документа, мовленнєва компетентність формується в процесі мовленнєвої діяльності, яка визначається відповідною віку мовленнєвою та мовною зрілістю, рівнем оволодіння елементами грамоти, сформованістю ставлення до використання слова у взаєминах з дорослими та дітьми, розвиненістю комунікативних здібностей [4, с. 243. Важливою складовою змісту мовленнєвого розвитку дошкільників дослідники визначено діалогічне та монологічне мовлення [1]. Мовленнєва компетентність передбачає здатність дитини продукувати свої звернення,

думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів та об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники, засвідчуючи їх взаємозалежність і взаємозумовленість [1, с. 18].

Своєчасний мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку забезпечує оптимальні умови для розкриття потенційних здібностей і суб'єктивних проявів, становлення особистості, яка доречно, вільно і творчо використовує мовлення в різних життєвих ситуаціях, володіє культурою мовленнєвого етикету, розвинутими комунікативними здібностями.

Значний внесок у розвиток проблеми мовлення дітей дошкільного віку і формування їхньої мовленнєвої компетентності зробили такі науковці: О. Білан, А. Богуш, М. Валушенко, Н. Гавриш, Т. Зав'язун, О. Кононко, К. Крутій, І. Паласевич, Т. Піроженко, Т. Поліщук та ін. Учені досліджують указану проблему в таких аспектах:

- розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами художньої ілюстрації (О. Білан);
- мовленнєва компетенція дітей дошкільного віку як лінгводидактична проблема (А. Богуш);
- розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку: навчання розповідання за дидактичними картинками (Н. Гавриш);
- значення дошкільного віку як сензитивного щодо розвитку комунікативних здібностей особистості (Т. Завязун);
- розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобом сюжетних картин (І. Паласевич);
- розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор (Т. Поліщук).

Як засвідчує аналіз, мало досліджень, які б вивчали формування в дошкільників мовленнєвої компетентності.

Значний потенціал у формуванні мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку мають кілець Луллія, які є одним із засобів активізації аналітичного та критичного мислення дітей та забезпечують розвиток їх монологічного та діалогічного мовлення.

Питання використання кілець Луллія в дошкільній теорії та практиці не знайшло ґрунтовного відображення. У період старшого дошкільного віку діти перебувають у важливій фазі формування мовленнєвої компетентності, що має вирішальне значення для їх подальшого успішного соціального та навчального адаптування. Тому актуальність теми магістерського дослідження «Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою кілець Луллія» обумовлена не лише загальними педагогічними та психологічними вимогами, але й необхідністю пошуку нових ефективних засобів формування мовленнєвої компетентності дітей.

Метою магістерського дослідження є розробка, обґрунтування та апробація програми ефективного формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою кілець Луллія.

З огляду на вказану мету, виникає необхідність розв'язати наступні **завдання**:

1. Визначити сутність та структуру мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.
2. Обґрунтувати методику використання кілець Луллія в педагогічній дошкільній практиці.
3. Виявити актуальний стан сформованості мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.
4. Розробити, обґрунтувати та апробувати програму ефективного формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку з використанням кілець Луллія.

Об'єкт дослідження – процес формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Предмет – зміст, форми і методи формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою кілець Луллія.

Для досягнення поставленої мети в роботі використані різноманітні **методи** дослідження: *теоретичні* (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація) та *емпіричні* (анкетування та спостереження, педагогічний експеримент).

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Матеріали магістерської роботи можуть бути використані студентами в процесі їх підготовки до занять, а також вихователями закладів дошкільної освіти в практичній діяльності.

Апробація результатів магістерської роботи.

1. Пишук Ольга. Кільця Луллія у процесі мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації»*, 30 квітня 2024 року. С. 120-124.

2. Пишук Ольга. Шляхи формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої компетентності за допомогою кілець Луллія. *Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації»*.

Структура магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів та підрозділів до них, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи – 108 сторінок друкованого тексту, з них основного тексту – 62 сторінки. Робота містить 5 таблиць і 12 рисунків. Список використаних джерел налічує 61 найменування. Додатки висвітлені на 39 сторінках.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку як основа формування мовленнєвої компетентності

Мовлення – це процес спілкування людей між собою за допомогою мови. Сам термін «мовлення» означає як процес, так і результат мовленнєвої діяльності особистості, а особливо дитини. Поряд з цим, мовлення розглядається як вербальне спілкування, що здійснюється за допомогою використання мовних знакових одиниць (слів, словосполучень, речень і т. п.), що може супроводжуватись невербальними засобами [41, с. 34]. Основу мовлення становить правильне сприйняття інформації, її усвідомлення та вміння передавати із збереженням початкового змісту. Крім того мовлення використовується для вираження власних думок, емоцій та переживань.

«Український педагогічний словник» за редакцією С. Гончаренка визначає термін «мовлення» як функціонування мови в процесах та обміну думок, конкретна форма існування як особливого виду суспільної діяльності [20, с. 213].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє констатувати, що мовлення розглядається у якості діяльності, що має низку ознак:

- а) сукупності цілісних, завершених актів поведінки;
- б) наявність системи мовленнєвих дій невербального та вербального планів.

Уже поняття «розвиток мовлення» науковці А. Богуш, Н. Гавриш розглядають як цілеспрямоване формування у дітей певних мовленнєвих навичок і вмінь (правильної звуковимови, доречного добору або сполучення слів чи інших мовних і позамовних засобів, використання слів у відповідній

граматичній формі тощо), які забезпечують функціонування процесу мовлення відповідно до мовних норм [9, с. 179].

За визначенням А. Богуш та Н. Гавриш: «мовленнєвий розвиток – це процес формування та вдосконалення навичок мовлення, які допомагають дитині ефективно взаємодіяти з іншими людьми та відображати свої думки та почуття» [8, с.123].

Натомість, як зазначає М. Вашуленко «мовленнєвий розвиток дошкільника це складний психологічний процес, що не зводиться до простого відтворення дитиною почутої мови. Він визначається мірою сформованості у дитини знань, умінь та навичок, пізнавальних і соціальних мотивів, потреб та інтересів» [16, с.6-7].

Аналіз поглядів указаних науковців дозволив резюмувати, що можна визначити різні види мовлення дітей дошкільного віку (рис.1.1).

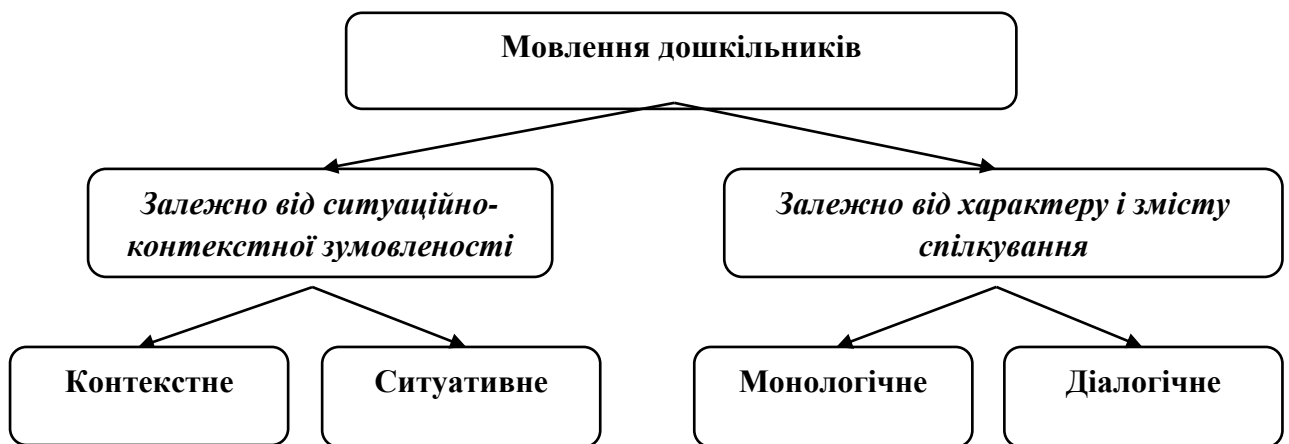

Рис.1.1. Види мовлення дітей дошкільного віку

Як засвідчує аналіз рис. 1.1, залежно від ситуаційно-контекстної зумовленості виділяють ситуативне і контекстне мовлення. А залежно від характеру і змісту спілкування виділяють монологічне діалогічне мовлення.

Р. Павелків констатує, що ситуативне мовлення – це мовлення, зміст якого зрозумілий співрозмовнику тільки за умови врахування ним ситуації, про яку розповідає дитина. Тоді як контекстне мовлення, на його думку, – це

мовлення, зміст якого є зрозумілим для співрозмовника на основі мовних засобів і не вимагає знання конкретної ситуації [45, с. 136].

За структурою контекстне мовлення наближене до писемного, основною його ознакою є довільність. Цей вид мовлення діти дошкільного віку використовують, коли складають розповіді, спираючись на власний досвід, знання, крім реальних фактів, використовують і видумані події, сюжети.

Контекстне мовлення повністю не витісняє мовлення ситуативне. Дитина користується ним залежно від характеру і змісту спілкування. Тоді як ситуативне мовлення домінує в розповідях на теми із власного побуту, в процесі переказу з використанням картинок.

У старших дошкільників ситуативність мовлення поступається контекстності, що є помітним у їхніх побутових розповідях, переказах (незалежно від наявності картинок). Це робить мовлення послідовним і логічним [46].

Високого рівня контекстне мовлення досягає у старшому дошкільному віці, коли діти набувають здатності відповідати на питання точними короткими або поширеними реченнями, адекватно оцінювати висловлювання (відповіді) товаришів, доповнювати і виправляти їх [46].

За А. Богуш, «монологічне мовлення – це смислове, розгорнуте висловлювання, що забезпечує спілкування та взаєморозуміння людей. Монолог – це мовлення однієї людини, повідомлення про якісь факти дійсності» [9, с. 393]. Авторка зауважує, що монологічне мовлення розвивається у процесі оволодіння дітьми різними типами та видами монологу. У дітей дошкільного віку наявні всі типи мовлення: розповідь, опис, міркування і пояснення. Водночас учена відзначає, що найбільш розвинутими типами мовлення є розповідь і опис, а такі типи, як міркування і пояснення, вимагають навчання, оскільки на етапі дошкільного дитинства вони тільки зароджуються.

Уже діалог – це форма усного мовлення, розмова між двома співрозмовниками, що складається із запитань і відповідей; комунікативний акт, в якому має місце зміна ролей мовця і слухача. Він відбувається в певній ситуації спілкування і є її продуктом [9, с. 393].

Процес розвитку мовлення дітей старшого віку є досить тривалим та багатокомпонентним. Серед основних компонентів мовлення визначають.

- мовленнєву компетенцію, яка є однією з ключових характеристик особистості;
- мовленнєвий розвиток, рівень його сформованості показником якого є навички усного мовлення, уміння висловлювати власні думки та переживання;
- навчання мови, яке передбачає не лише формування та збагачення словникового запасу дитини, а й вміння правильно і доречно використовувати власний словниковий запас для вираження власних думок та переживань;
- мовленнєве виховання основу якого становить процес формування чіткої, виразної мови із дотриманням культури мовлення у спілкуванні дитини як з однолітками так і з старшими [5].

Мовленнєвий розвиток має величезний вплив на життя дитини, оскільки він:

- стимулює розвиток мислення, пам'яті, уваги та уяви, розширює кругозір дитини та допомагає вирішувати проблеми та конфлікти між особистістю.
- удосконалює вміння висловлювати свої думки і почуття словами сприяє побудові міжособистісних відносин та успішній комунікації з оточуючими.

Отже, сутність мовленнєвого розвитку характеризується науковцями як процес формування мовленнєвої компетенції, що включає освоєння фонетичних, лексичних, граматичних та комунікативних аспектів мови.

Дослідження у сфері фонетики акцентують увагу на розвитку звукової культури мовлення, артикуляційної бази та фонематичного слуху. Важливу роль у цьому контексті відіграють погляди О. Білої, яка вивчає фонетичний розвиток дітей і підкреслює значення ігрових методик у цьому процесі. Зокрема, зазначається, що «формування фонетичної системи мовлення дитини залежить від комплексного підходу, що включає використання артикуляційних вправ і ігрових завдань» [6, с.42-43].

Окрім того, розвиток словникового запасу дитини є центральним питанням у працях А. Богущ, Ю. Руденко, які досліджували вікові особливості лексичного розвитку та вплив мовного середовища на цей процес. Науковці зазначали: «збагачення лексичного запасу слів дитини є основою її мовленнєвої компетенції, а його інтенсивність залежить від багатства і різноманіття мовного середовища» [9, с.156-157].

Натомість О. Полєвікова, Ж. Шурда зосереджувались на формуванні граматичних структур у дітей, аналізуючи процеси засвоєння морфологічних та синтаксичних норм української мови. Вони визначали, що граматичний розвиток дитини «є поступовим і закономірним процесом, що відбувається шляхом інтеріоризації мовних правил і структурування мовного досвіду» [48, с.156-157].

Не менш важливим є комунікативний аспект, який досліджує активно Н. Рудківська, підкреслюючи значення інтерактивних методик і рольового спілкування. Науковиця також вказує на те що: «комунікативний розвиток є невід'ємною складовою мовленнєвого розвитку, яка реалізується через активне залучення дитини до мовленнєвої діяльності у різних соціальних контекстах» [57, с.299-300].

Структура мовленнєвого розвитку дітей є складним процесом, який включає в себе різноманітні аспекти.

Ми вважаємо, що структура мовленнєвого розвитку дітей може бути різною та індивідуальною, залежно від особливостей кожної дитини. Однак,

є дослідження, які показують, що існує загальна структура, яка визначає основні етапи та компоненти мовленнєвого розвитку дітей. Першочергово необхідно охарактеризувати та проаналізувати основні етапи формування мовленнєвого розвитку дітей (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Основні етапи мовленнєвого розвитку

<i>Етап</i>	<i>Вік</i>	<i>Опис</i>
До розмовний період	0-12 місяців	Дитина реагує на звуки, вивчає мову через слухання, видає перші звуки і склади (гукання, лепетання).
Початковий мовленнєвий період	12-18 місяців	З'являються перші слова, дитина починає використовувати окремі слова для комунікації.
Фразове мовлення	18-24 місяців	Дитина починає складати короткі фрази з двох-трьох слів, з'являється телеграфний стиль мовлення.
Розгорнуте мовлення	2-3 роки	З'являються прості речення, дитина починає активно використовувати різні частини мови, зокрема іменники та дієслова.
Мовленнєвий розвиток у дошкільному віці	3-6 років	Мовлення стає більш складним і правильним, дитина використовує складні речення, оволодіває граматикою і синтаксисом рідної мови.
Шкільний період	6+ років	Розвиток мовлення продовжується, дитина вивчає правила письма та читання, вдосконалює мовленнєві навички.

Описані етапи є важливим аспектом розвитку мовлення дошкільників, адже вони забезпечують основу для успішної комунікації та навчання у подальшому житті. На кожному з цих етапів дитина набуває нових знань і вмінь, які є критичними для розвитку її мовленнєвих навичок.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки, що у період дошкільного віку відбуваються суттєві зрушення у плані внутрішнього мовлення, формуються специфічні абстрактні розумові дії. У зовнішньому плані їх можна помітити у здатності до вільного вираження думок, бажань, у вмінні контролювати себе у плані використання мови під час особистісного спілкування, у навичках контролювати себе на рівні особистості.

Основними компонентами мовлення дітей старшого віку є: мовленнєва компетенція, мовленнєвий розвиток, навчання мови та мовленнєве виховання.

Таким чином, мовленнєвий розвиток у дітей є складним процесом, який включає розвиток фонематичного, лексичного, граматичного та комунікативного компонентів. Структура мовленнєвого розвитку включає послідовність етапів від вивчення звуків та слів до формування власних розповідей та діалогів.

Важливо стежити за процесом розвитку та надавати дітям можливість практикувати та вдосконалювати свої мовленнєві навички. Результатом мовленнєвого розвитку має бути сформована мовленнєва компетентність, її сутність та структуру формування розглянемо у наступних підрозділах роботи.

1.2. Мовленнєва компетентність дітей старшого дошкільного віку: сутність та структура

Одним з найважливіших завдань дошкільної освіти є формування мовленнєвої компетентності дітей. Це пов'язано з тим, що формування освіченої, всебічно розвиненої та творчої особистості залежить від ступеня оволодіння рідною мовою та механізмами мовленнєвої діяльності. Мова виконує безліч функцій, не лише комунікативну, а й гносеологічну, акумулятивну, мислетворчу, волюнтативну, ідентифікаційну тощо. Це

зумовлено тим, що мова є елементом, який пов'язує інтелектуальні здобутки попередніх і наступних поколінь, а також слугує засобом етнічної ідентифікації, що втілює зв'язок між конкретним мовцем і всім етносом – творцями та носіями мови [47].

Перш, ніж розглянути поняття мовленнєвої компетентності, звернемося до аналізу понять «компетентність» та «компетенція». У педагогічному словнику подаються подібні трактування цих загальних понять [20, с. 445]. Компетенція: 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особи. Уже компетентність – властивість від компетентний. Компетентний – 1) той, що має достатні знання в певній галузі, з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований; 2) той, що має певні повноваження, повноправний, повновладний [20, с. 445]. Як зазначає І. Родигіна [47, с. 202], «розуміння філософської єдності цих понять зумовлює адекватне розв'язання цього питання. Адже можна в цілому підкреслити компетентність людини, а можна виокремити конкретні складові, які найбільшою мірою її визначають»; ця схожість не є випадковою, адже ці поняття походять з одного джерела: з латинської *competentia* – узгодженість, відповідність, а *competere* – відповідати, бути здатним [47].

Європейські експерти визначають поняття «компетентність» як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії; «...компетентність — це здатність особистості діяти [11, с. 8-9.]. Отже, цінності є основою будь-яких компетенцій».

Однією із характеристик змісту поняття компетентності є характеристика особистісних якостей людини, володіння компетенцією.

Поняття «компетенція» – це здатність розв’язувати проблеми, яка забезпечується не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів [11, с. 9]. В. Боса розуміє компетенцію як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню. На її думку, компетенція не зводиться ні до знань, ні до навичок, бути компетентним не означає бути ученим чи освіченим [15, с. 327].

Знання, коло питань, досвід подані як узагальнені поняття, що не стосуються конкретної особи, які не є її особистісною характеристикою – це компетенції.

Таким чином, на основі дефініційного аналізу понять «компетенція» та «компетентність» нами з’ясовано, що компетенція – це здатність розв’язувати проблеми, що забезпечується не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей учнів.

А компетентність виступає як якість, характеристика особи, яка дозволяє їй (або навіть дає право) вирішувати певні завдання, виносити рішення, судження у певній галузі. Основою цієї якості є знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини. Цим самим підкреслюється інтегративний характер поняття «компетентність». Отже, компетентним можна стати, опановуючи певні компетенції і реалізуючи їх у досвіді конкретної діяльності.

Варто наголосити, що сучасна компетентнісна освіта передбачає формування в дітей потреби у постійному оновленні знань, удосконаленні умінь і навичок, які в процесі навчання перетворюються на компетенції та утворюють багатогранне утворення «компетентність».

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов’язаних компонентів фізичного, психічного,

соціального, духовного розвитку особистості дитини: емоційно-ціннісного ставлення; сформованості знань, здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності [1].

Базовим компонентом дошкільної освіти визначено компетентності, якими має оволодіти дитина в закладі дошкільної освіти, відповідно до вибраного освітнього напрямку інваріантного та варіативного складників [1] (табл.1.2.).

Таблиця 1.2

Компетентності освітнього напрямку інваріантного та варіантного складників, якими має оволодіти дитина дошкільного віку

Освітній напрям	Компетентності освітнього напрямку (інваріантна складова)	Компетентності освітнього напрямку (варіантна складова)
Особистість дитини	Рухова, здоров'язбережувальна, особистісна компетентності.	Спортивні ігри: спортивно-ігрова компетентність – шахи, футбол, баскетбол.
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	Предметно-практична, технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентності.	Комп'ютерна грамота: цифрова компетентність.
Дитина в природному довкіллі	Природничо-екологічна компетентність, навички, орієнтовані на сталий розвиток.	
Гра дитини	Ігрова компетентність.	
Дитина в соціумі	Соціально-громадянська компетентність.	Соціально-фінансова грамотність: соціальна компетентність і навички фінансової грамотності.
Мовлення дитини	Мовленнєва, комунікативна, художньо-мовленнєва компетентності.	Основи грамоти: мовленнєва компетентність у площині оволодіння основами грамоти; Іноземна мова»: мовленнєва компетентність у сфері іноземної мови.
Дитина у світі мистецтва	Мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) компетентність	Хореографія: хореографічна компетентність.

Як засвідчує аналіз таблиці 1.2, у дитини дошкільного віку мають бути сформовані рухова, здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична, технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька, природничо-екологічна, ігрова. соціально-громадянська, мовленнєва, комунікативна, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) компетентності, визначені інваріантною складовою Базового компоненту [1].

Варіативна складова спрямовані на формування спортивно-ігрової, цифрової, соціальної, мовленнєвої та хореографічної компетентностей.

Отже, мовленнєва компетентність є пріоритетною в системі компетентностей дитини дошкільного віку, оскільки виступає підґрунтям формування усіх вище зазначених компетентностей.

У Базовому компоненті дошкільної освіти мовленнєва компетентність розглядається як здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів [1]. Це особистісне надбання дитини, яке виражається в здатностях:

- виразно розмовляти українською мовою, чітко промовляти усі звуки у словах;
- виражати позитивне ставлення до рідної мови;
- старається правильно виражати власне мовлення;
- наголошує слова відповідно до орфоепічних норм української мови;
- має розвинений фонематичний слух і мовленнєве дихання;
- узгоджує слова у словосполученнях і реченнях згідно з мовними нормами (рід, число, відмінок, дієвідміна, клична форма тощо);
- має знання основних норм культурного мовлення [1].

Іншими науковцями мовленнєва компетентність тлумачиться так:

- здатність людини використовувати мовленнєві норми (лексичні, граматичні, стилістичні) у власній практичній діяльності, користуватися

засобами мови та мати вміння швидкого вживання засобів мови (В. Пивоваров) [46];

– потенційні можливості суб'єкта у створенні висловлювання, у здійсненні мовленнєвої діяльності (М. Орап) [40];

– сукупність досвіду мовленнєвої діяльності, а також знань, умінь і навичок, які регулюють поведінку людини і визначають її спрямованість, індивідуальну своєрідність і відповідність ситуації спілкування (Т. Гужанова) [22].

Отже, як засвідчує проведений аналіз, мовленнєва компетентність передбачає здатність особистості через мову та мовлення пізнавати оточуюче середовище, світ, налагоджувати взаємодію з іншими людьми.

Поряд з цим, аналіз визначень учених дозволив нам виявити основні ознаки мовленнєвої компетентності, серед яких:

- здатність використовувати мовленнєві норми;
- здатність створювати висловлювання;
- здатність користуватися засобами мови та комунікувати відповідно до ситуації спілкування;
- здатність продукувати свої думки і судження, здійснювати мовленнєву діяльність;
- вміння слухати, розпізнавати та інтерпретувати усне мовлення;
- ефективно використовувати мовлення для спілкування в різних соціальних контекстах;
- використовувати мовленнєві засоби відповідно до ситуації, мети і співрозмовників.

З огляду на вище обумовлене, мовленнєву компетентність дітей старшого дошкільного віку будемо розглядати як набуту здатність дитини 5-6 років висловлювати свої думки і судження на рідній мові, володіти її засобами, здійснювати мовленнєву діяльність та через мову і мовлення пізнавати оточуючий світ.

Поряд з мовленнєвою компетентність у освітньому напрямі «Мовленні дитини» визначено:

– комунікативну компетентність – вмотивованість дитини до взаємодії з однолітками і дорослими, здатність будувати діалог у різних формах конструктивної взаємодії, підтримувати партнерські стосунки, здатність заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію;

– літературно-художню компетентність – ціннісне ставлення дитини до друкованої чи електронної книги, художнього слова як культурного явища, розвинене художньо-естетичне сприйняття літературних і фольклорних творів, достатній для художньої комунікації рівень літературознавчої обізнаності, здатність відтворювати художньо-естетичні враження від сприйнятого засобами різних видів художньо-мовленнєвої діяльності) (рис.1.2).

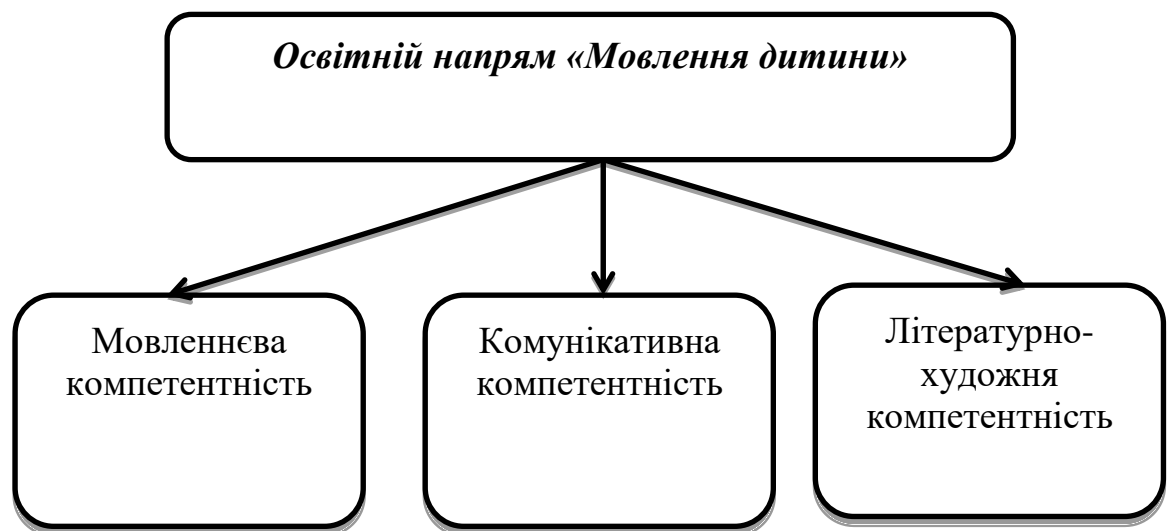

Рис.1.2. Компетентності, які формуються освітнім напрямом «Мовлення дитини»

М. Орап детально аналізує поняття «комунікативна компетентність», визначає її засновану на знаннях та чуттєвому досвіді

здатність особистості орієнтуватися в ситуаціях спілкування, вільно володіти вербальними і невербальними засобами спілкування. Дослідник зауважує, формування комунікативної компетентності передбачає соціально-психологічне навчання, тобто подальшу можливість навчатися спілкуванню [40]. Сюди також входять уміння дитини організувати так званий міжособистісний простір у процесі ініціативного й активного спілкування з іншими. Дане поняття використовується і як синонім терміну «компетентність у спілкуванні». На думку вчених – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми [21].

Мовленнєва компетентність є ключовим аспектом мовної підготовки, оскільки вона охоплює всі необхідні знання та вміння для ефективного спілкування.

Розвиток мовленнєвої компетентності є динамічним процесом, який вимагає від людини постійного навчання, вдосконалення та практики. Володіння цими компонентами дозволяє досягнути високого рівня комунікативної компетентності та успіху в спілкуванні на рідній мові.

Як стверджує І. Парасюк, мовленнєва компетентність продукує емоційно-ціннісне ставлення, яке виявляє любов дитини до рідної мови, виявляє позитивне ставлення та інтерес до мови, бажання спілкуватися не лише із однолітками а із дорослими українською мовою. Дитина відповідно до свого віку виявляє інтерес щодо оволодіння надбаннями української культури. Від відчуття краси рідної мови отримує естетичне задоволення[45].

Серед складових мовленнєвої компетентності Базовим компонентом дошкільної освіти визначено діалогічну, монологічну, фонетичну, лексичну, граматичну компетенції у їх єдності, взаємозалежності і взаємозумовленості (рис.1.3).

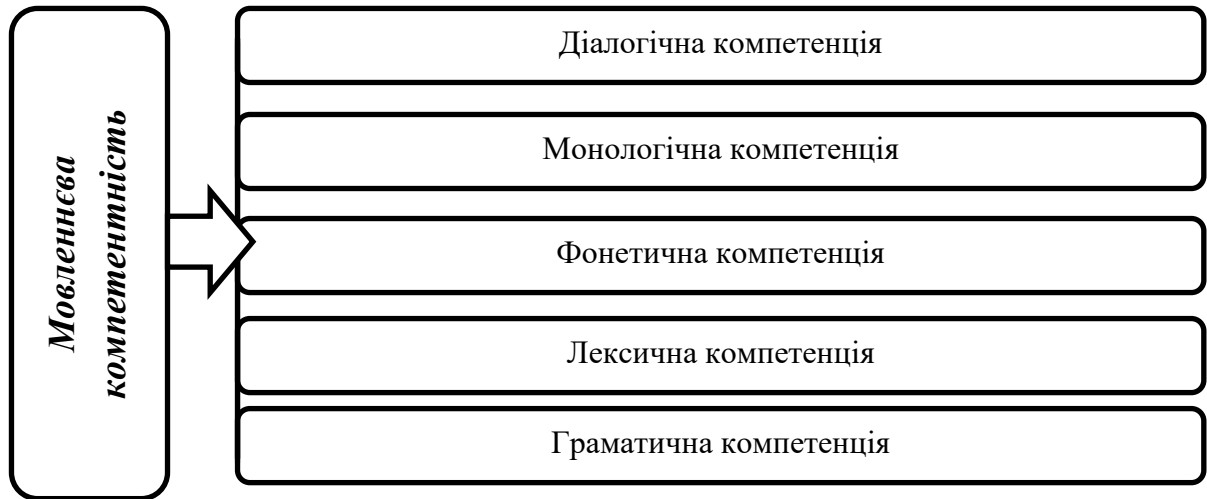

Рис.1.3 Компоненти мовленнєвої компетентності

Отже, як засвідчує аналіз рис.1.3, мовленнєва компетентність включає сформованість таких компетенцій як монологічна, діалогічна, граматична, фонетична та лексична.

Проаналізуємо вказані компетенції.

1. Лексична компетенція – це знання слів і виразів мови, їх значень, вживання та сполучень. Це включає розуміння широкого спектру слів і термінів, а також вміння використовувати їх у відповідних контекстах.

2. Граматична компетенція – це знання граматичних правил мови, включаючи правила утворення речень, вживання часів, способів, аспектів, модальних дієслів тощо. Це дозволяє людині будувати правильні та зрозумілі речення.

3. Фонетична компетенція – це здатність правильно вимовляти звуки, склади та слова мови, а також розуміти вимову інших людей. Вона включає в себе артикуляцію звуків, інтонацію та акцент.

4. Діалогічна компетенція – знання і вміння організації і ведення діалогу.

5. Монологічна компетенція – вміння адекватно та доречно практично користуватися зв'язним монологічним мовленням.

Саме окреслені компоненти мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку візьмемо за основу в нашому дослідженні.

На сьогодні в педагогічній теорії та практиці дошкільної освіти значна увага приділяється формуванню монологічної компетенції дошкільників. науковці під монологічною компетенцією розуміють коло умінь малят адекватно й доречно практично користуватися зв'язним мовленням. Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти, до критеріїв та ознак монологічної компетенції відносять [1]:

- вільне володіння розгорнутим, послідовним, логічним зв'язним мовленням;
- уміння складати різного типу розповіді, імпровізувати, розмірковувати про предмети, явища, події;
- здатність робити узагальнення, висновки;
- висловлювання зв'язних самостійних оцінних суджень стосовно різних явищ, подій, поведінки людей та героїв художніх творів;
- виявлення словесної творчості в різних видах мовленнєвої діяльності.

У монологічному мовленні ми можемо побачити позицію дитини, як суб'єкта спілкування, а саме, на скільки вона може орієнтуватися на слухача, чи вдається їй донести основну думку, зацікавити темою чи перейнятися розповіддю. Для того, щоб користуватися монологічним мовленням у дітей дошкільного віку мають бути сформовані здатності на відповідному рівні володіти правильністю звуковимови, культурою мовлення, виразністю та емоційністю [21].

Якщо характеризувати складову мовленнєвої компетентності – мовленнєву компетенцію, то варто зазначити, що вона охоплює кілька основних компонентів: фонематичний, фонетичний, граматичний, лексичний та комунікативний. Кожен з цих компонентів відіграє важливу роль у розвитку мовлення та сприяє формуванню повноцінної мовленнєвої діяльності(Табл.1.3) [21].

Отже, як засвідчує аналіз таблиці 1.3 мовленнєва компетенція включає в себе навички говоріння, розуміння мовлення, читання та письмо. Здатність

грамотно та логічно висловлювати свої думки, розуміти інших людей та вміти читати та писати має велике значення в комунікації. Вивчення та розвиток цих компонентів допомагає людині успішно спілкуватися та взаємодіяти з іншими.

Таблиця.1.3

Компоненти мовленнєвої компетенції

Компонент	Опис
Лексичний запас	Слова та вирази, які дитина розуміє та вживає в мовленні.
Граматичні навички	Розуміння та вживання правильної граматичної структури в мовленні.
Висловлювання думок	Здатність дитини висловлювати свої думки, почуття та ідеї зрозуміло та логічно.
Сприйняття мовлення	Розуміння мовлення інших людей, вміння слухати та розуміти передану інформацію.
Артикуляція	Вміння виправно вимовляти звуки та слова, чітко артикулювати звукові комбінації.
Фонематичне сприйняття	Здатність розрізняти окремі фонемі та відтворювати їх у мовленні.

Сформована фонетична компетенція складається з правильної вимови усіх звуків рідної мови, звукосполучень згідно з орфоепічними нормами, дотримання правил наголосу (акцентуаційних норм) та оволодіння інтонаційними засобами виразності мовлення (темп, тон, логічний наголос і т. д.).

Важливим компонентом розвитку мовлення є також лексична компетенція, що передбачає здатність використовувати словниковий запас у межах вікової норми, адекватного використання лексем, а також доречне використання образних виразів, приказок, прислів'їв та фразеологічних зворотів [10]. На думку К. Колесник, фразеологізми, – це «універсальний банк даних», що містить інформацію про навколишню дійсність певного етносу, про особливості виникнення у свідомості сучасника цієї дійсності образів, що стали основою фразеологічної номінації. Фразеологізми

відображають культуру, спосіб життя, звичаї, традиції та вірування народу [32].

Діалогічна компетенція передбачає наявність у дитини вмінь, необхідних для спілкування. Особливістю діалогу є те, що вона є своєрідною мовленнєвою структурою, яка визначається специфікою його утворення, яка відбувається в певних умовах. Основою діалогу є діалогічна єдність, яка має вплив на структуру діалогу[3, с. 120].

Варто наголосити, що мовленнєва компетентність формується з дитинства. Вона включає в себе низку інших, вказаних вище здатностей, а саме:

- здатність вживати слова за певними граматичними правилами та поєднувати іменники, дієслова, займенники, числівники та сполучники тощо у словосполученнях і реченнях відповідно до мовних правил (зокрема, морфологічних категорій: роду, числа, відмінка, особи та ін.);

- здатність розмовляти складними речення, використовуючи сполучники, частки та найпоширеніші суфікси;

- здатність утворювати слова та змінювати їх зміст, додаючи різні суфікси;

- здатність активно використовувати власні граматичні навички, вивчаючи скоромовки, лічилки, віршики та інші малі фольклорні жанри.

Загалом, формування мовленнєвої компетентності дітей є важливою складовою їхнього розвитку та навчання, яка відіграє ключову роль у їхньому подальшому успіху у різних сферах життя.

РОЗДІЛ II.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ КІЛЕЦЬ ЛУЛЛІЯ

2.1. Специфіка формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Вікові і психологічні особливості розвитку мовлення старших дошкільників є однією з ключових тем у дослідженні дитячого розвитку, що викликає значний інтерес серед науковців. Старші дошкільники, тобто діти у віці від 5 до 7 років, проходять важливий етап мовленнєвого розвитку, який характеризується значними змінами і вдосконаленням мовленнєвих навичок.

На віковому рівні, у старших дошкільників відбувається активне збагачення словникового запасу. Середній активний словник дитини цього віку становить близько 3000-4000 слів, тоді як пасивний словник може перевищувати 5000 слів. Діти починають використовувати складніші граматичні конструкції, зокрема підрядні речення, складнопідрядні звороти та різноманітні частини мови. Вони здатні правильно вживати відмінкові форми, узгоджувати прикметники з іменниками за родом, числом та відмінком, а також використовувати дієслова в різних часових формах.

На цьому етапі мовленнєвий розвиток набуває більшої системності і усвідомленості. Діти починають розуміти правила побудови речень, їх синтаксичну структуру та семантичні зв'язки між словами. Це дозволяє їм формулювати більш точні і логічно структуровані висловлювання, що є важливою передумовою для успішного навчання в школі [17].

З психологічного боку, розвиток мовлення старших дошкільників тісно пов'язаний з їх емоційним і когнітивним розвитком. Психологи відзначають, що в цьому віці діти починають усвідомлювати свої емоції та навчаються

виражати їх за допомогою мовлення. Це дозволяє їм краще розуміти себе та інших, що є важливим для формування соціальних навичок. Діти стають більш чутливими до інтонації і емоційного забарвлення мовлення оточуючих, що сприяє розвитку емпатії та комунікативних здібностей [16].

Одним з ключових аспектів психологічного розвитку мовлення є розвиток внутрішнього мовлення, яке починає формуватися на базі зовнішнього мовлення. Внутрішнє мовлення виконує регулятивну функцію і допомагає дитині планувати свої дії, розв'язувати задачі та контролювати поведінку. Вчені також звертають увагу на те, що мовленнєвий розвиток сприяє розвитку мислення, оскільки мова є основним інструментом мисленнєвої діяльності. Завдяки мовленню діти навчаються аналізувати, порівнювати, класифікувати та узагальнювати інформацію [7].

Крім того, мовленнєвий розвиток у старших дошкільників відбувається в контексті соціальної взаємодії. Діти активно спілкуються з однолітками та дорослими, що стимулює розвиток їхніх мовленнєвих навичок. У процесі спілкування вони навчаються вести діалоги, враховувати точку зору співрозмовника, задавати запитання та висловлювати свої думки. Це сприяє формуванню комунікативної компетенції, яка є важливою для успішної соціалізації дитини [12].

А. Богуш, Н. Луцан підкреслюють, що розвиток мовлення старших дошкільників, а також формування у них мовленнєвої компетентності залежить від якості мовленнєвого середовища. Діти, які зростають у багатому мовленнєвому середовищі, мають більше можливостей для розвитку своїх мовленнєвих навичок. Читання книжок, спільні ігри, розмови з дорослими – все це сприяє збагаченню словникового запасу і вдосконаленню мовленнєвих умінь [9].

Вікові та психологічні особливості формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими процесами.

Вікові зміни забезпечують фізіологічну готовність дитини до опанування більш складних мовленнєвих структур, тоді як психологічні аспекти визначають мотивацію, емоційну залученість та когнітивні можливості дитини у процесі мовленнєвого розвитку. Розуміння цих особливостей є важливим для створення ефективних методів навчання і виховання, що сприятимуть гармонійному розвитку мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку [9].

А. Богуш, Н. Луцан [9] звертали увагу на формування психічних процесів, таких як увага, спостережливість, мислення та мовлення у розвитку дошкільників.

За дослідженнями Н. Рудківської [57], у цьому віці діти проявляють збільшений інтерес до навколишнього світу, що сприяє активному розвитку їхнього мислення та уяви, а відтак і мовленнєвого розвитку.

Психологічний аспект формування мовленнєвої компетентності малюків старшого дошкільного віку також важливий для набуття дитиною навичок самостійно висловлювати власну думку, обґрунтовувати її; у цьому періоді життя дошкільники активно розвивають свою увагу та концентрацію, вміють контролювати свої емоції та реагувати на соціальні ситуації [51].

Крім того, діти старшого дошкільного віку активно вивчають мову, розвивають свої мовленнєві навички та здатність до спілкування. Розумовий розвиток включає в себе формування уявлення про числа, форми, кольори, відстані, розуміння «більше-менше», «далеко-близько», а також розвиток логічного мислення та уміння розв'язувати прості завдання, аргументуючи отримані результати. Діти цього віку також активно вивчають навколишній світ через спостереження та експериментування [22].

О. Полєвікова та Ж. Шурда [50], досліджуючи особливості мовленнєвого розвитку та формування мовленнєвої компетентності у дошкільників, розробили методику корекційної роботи з дітьми, які мають вади у вимові певних звуків.

Уже Н. Рудківська [57] вивчає психологію мовлення та розвитку мовленнєвих навичок у дітей. У контексті цього наголошуємо на тому, що важливим у формуванні мовленнєвої компетентності дітей є врахування сформованості в малюків мовленнєвих навичок у цьому періоді життя дитини.

Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку передбачає цілеспрямований процес діяльності вихователів та батьків спрямований на формування в дошкільників 5-6 років системи фонетичної, лексичної, граматичної, монологічної та діалогічної компетенцій у їх єдності, взаємозалежності і взаємозумовленості.

Ми вважаємо, що формування мовленнєвої компетентності у старших дошкільників є складним процесом, що включає в себе кілька етапів:

Першим етапом є формування базових мовленнєвих навичок, таких як вимова звуків та складів, формування фонетичних навичок, лексичного запасу та граматичних структур.

На другому етапі діти вже вміють висловлювати свої думки та почуття відповідно до ситуації, уміють побудувати прості речення та розповіді, що передбачає формування монологічного та діалогічного мовлення.

На третьому етапі відбувається розвиток комунікативних навичок, діти навчаються ефективно спілкуватися з оточуючими та виражати свої думки, використовуючи сформованість усіх компонентів мовленнєвої компетентності [57].

Наприклад, деякі діти можуть замінювати звук [с] на [ц] або [дз]. Замість слова «сонце», вони можуть сказати «цонце» або «дзонце». Це відбувається через недостатню контрольованість мовлення та неправильне утворення звуків.

Ще одним прикладом може бути заміна звука [ш] на [ж] або навпаки. Так, замість слова «школа» дитина може вимовляти «жкола». Це порушення

може бути пов'язане з недостатнім розвитком мовленнєвого апарату або недостатнім відомостям про артикуляційні органи.

Ще одним прикладом може бути неправильне вживання граматичних форм. Наприклад, дитина може вживати неправильні закінчення дієслів у минулому часі. Замість «ми грали», дитина може сказати «ми грав» [57].

Це може бути результатом недостатньої уваги до граматики мови під час навчання або неправильного вживання мовленнєвих зразків оточуючими. Такі порушення можуть ускладнювати розуміння мовлення дитини та взаєморозуміння з оточуючими.

Однак, з відповідною корекційною роботою та використанням спеціальних методик, багато з цих проблем можна виправити.

Для вирішення цих завдань важливо застосовувати різноманітні методики та підходи до розвитку мовлення.

До особливостей формування мовленнєвої компетентності в старшому дошкільному віці відносимо:

- специфіку пам'яті, мислення і уваги дітей цього віку;
- активну підготовку дітей старшого дошкільного віку до вступу в школу;
- соціальну ситуацію розвитку, яка характеризується тісним спілкуванням з однолітками і виявленням власної позиції.

Урахування цих особливостей сприятиме збагаченню словникового запасу, активному використанні складніших граматичних конструкцій, розширенні комунікативних навичок та формування здатностей до логічного структурування висловлювань

Важливо наголосити, що мовленнєвий розвиток старших дошкільників загалом та формування мовленнєвої компетентності зокрема є важливим етапом в їхньому загальному розвитку та підготовці до шкільного навчання.

У цьому віці діти демонструють значні успіхи в розвитку мовлення, що включає збагачення словникового запасу, покращення граматичних навичок, розвиток зв'язного мовлення та засвоєння норм мовленнєвої етики.

Словниковий запас дошкільників активно зростає, вони навчаються використовувати слова в різних контекстах та оволодівають новими поняттями. Це дозволяє їм точніше виражати свої думки та потреби, а також розширює їхні знання про навколишній світ.

Граматичні навички також удосконалюються: діти засвоюють правила побудови речень, використовують складні граматичні конструкції та вміють змінювати слова за родами, числами і відмінками. Це робить їхнє мовлення більш різноманітним та зрозумілим для оточуючих.

Розвиток зв'язного мовлення проявляється у вмінні дітей розповідати послідовні історії, описувати події та висловлювати свої думки логічно та послідовно. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та готує дітей до написання зв'язних текстів у майбутньому.

Норми мовленнєвої етики також важливі: дошкільники навчаються дотримуватися правил ввічливості в спілкуванні, висловлюватися чітко та уважно слухати співрозмовника. Це сприяє формуванню в них соціальних навичок та культурної поведінки.

Тому можемо підсумувати, що формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників є комплексним процесом, що охоплює різні аспекти мовленнєвої діяльності і сприяє всебічному розвитку дитини [1] (рис.2.1).

Отже, формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку передбачає врахування визначених вище психологічних та індивідуальних особливостей малюків цього віку.

Важливою є робота над коректною вимовою звуків та слів, розвиток артикуляційних навичок, стимулювання мовленнєвої активності та впровадження складніших мовленнєвих структур.

Рис. 2.1 Взаємозалежність і взаємообумовленість компонентів формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Розуміння виявлених і проаналізованих особливостей дітей старшого дошкільного віку допомагає батькам і педагогам забезпечити оптимальні умови для повноцінного розвитку їхнього мовлення й пошуку ефективних методів та засобів формування у них мовленнєвої компетентності.

2.2. Кільця Луллія як один із засобів формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників

Поняття «Кільця (круги) Луллія» вперше було введено в педагогічну практику у 1960-х роках французьким педагогом Жаком Луллієм. Цей метод базується на ідеї розвитку мовлення та мислення дітей за допомогою візуальних образів, що представляють собою кола, розділені на сегменти, кожен з яких містить ключове слово, тему чи концепцію.

Відомий поет, філософ, мислитель Каталонії XIII століття Раймонд Луллій створив пристосування у вигляді паперових кіл різного діаметру, нанизаних на загальний стрижень (за типом пірамідки).

Основною метою Кілець Луллія є стимулювання мовленнєвого розвитку та творчого мислення у дітей дошкільного віку [23].

Характеристика Кілець Луллія полягає в їхній систематичності та універсальності використання. Кожен кільце має свою тематику, яка може варіюватися від конкретних об'єктів або явищ природи до абстрактних понять. Сегменти кожного кільця чітко структуровані, що дозволяє дітям виявляти зв'язки між словами та формувати логічні асоціації.

Крім того, Кільця Луллія можуть бути адаптовані до різних педагогічних завдань та індивідуальних потреб кожної дитини, що робить їх ефективним інструментом у розвитку дошкільників [23].

До основних принципів використання Кілець Луллія включають:

1. Візуальність та Конкретність: Кільця Луллія надають візуальну підтримку у вигляді графічної схеми, що допомагає дітям краще усвідомлювати та запам'ятовувати нову інформацію.

2. Асоціативні зв'язки: Кожен сегмент кільця пов'язаний з іншими за допомогою асоціацій, що сприяє формуванню цілісного уявлення про тему та розвитку логічного мислення.

3. Інтерактивність та адаптивність: Метод дозволяє педагогу та дитині взаємодіяти, використовуючи кільця для створення різноманітних мовленнєвих вправ та завдань, що відповідають індивідуальним можливостям кожного учня.

4. Стимулювання творчості: Кільця Луллія сприяють розвитку творчого мислення та уяви, оскільки дозволяють дітям експериментувати зі словами та концепціями, створюючи нові асоціації та ідеї [23].

Варто наголосити, що вказані і проаналізовані принципи є основою для успішного застосування Кілець Луллія у розвитку мовлення та мислення дошкільників, сприяючи їхньому гармонійному і комплексному розвитку.

Практичне застосування Кілець Луллія у дошкільній освіті є важливим елементом формування та розвитку мовленнєвих навичок у дітей.

Кільця Луллія, як психолого-педагогічний метод, базуються на ідеї розвитку мовлення через активне використання слів, що входять до певного концептуального кільця.

Важливим аспектом практичного застосування кілець Луллія є створення спеціальних навчальних матеріалів, які включають в себе слова та концепти, об'єднані за спільною темою чи значенням. Ці матеріали можуть бути представлені у вигляді карток, іграшок, малюнків тощо. Використання таких дидактичних засобів під час освітнього процесу ЗДО стимулює активну участь дітей у сприйнятті нових слів та формуванні мовленнєвого розвитку.

Важливим аспектом у розвитку мовлення дітей та формування у них мовленнєвої компетентності є проведення різноманітних інтерактивних занять з використанням Кілець Луллія.

Методика роботи з кільцями Луллія проста, оскільки всі кільця з поданими картинками однакові за кожною лексичною темою, їх лише необхідно:

1. Розмістити на столі.
2. Укласти вибрані кільця з картинками.
3. Після прокручування першого кільця у віконечку встановлюється картинка, а прокручуючи друге кільце, дитина добирає правильну відповідь.

Як правило, ефективним є використання кілець Луллія на інтегрованих заняттях як однієї з форм навчальної діяльності, яка поєднує зміст і методи навчання різних навчальних предметів для забезпечення цілісного та всебічного засвоєння знань учнями. Такі заняття спрямовані на розвиток

комплексного мислення, здатності застосовувати знання з різних галузей у реальних життєвих ситуаціях, а також на стимулювання творчих та аналітичних умінь і навичок.

Інтегровані заняття сприяють кращому розумінню взаємозв'язків між різними галузями знань і формуванню у дітей навичок інтеграції інформації для вирішення складних проблем і її відтворення за допомогою засобів мови [17]. Ці заняття можуть включати у себе рольові ігри, драматизації, творчі завдання з використанням кілець Луллія, у ході яких діти мають можливість вживати нові слова у різних ситуаціях та контекстах.

Окрім того на таких заняттях здійснюється інтеграція Кілець Луллія у різноманітні види діяльності, включаючи роботу з мовленнєвими навичками, розвиток мислення, творчість, а також соціальну взаємодію. Це допомагає не лише в удосконаленні мовлення дітей, а й у загальному розвитку їхніх пізнавальних здібностей та культурного розвитку [17].

Важливою частиною практичного застосування кілець Луллія є створення сприятливого середовища для розвитку мовленнєвих навичок. Це означає не лише використання методу під час занять, але й створення умов для використання мовленнєвих навичок у повсякденному житті дошкільника, спілкування з однолітками та дорослими (див.рис.2.2) [23].

Отже, кільця Луллія є ефективним інструментом для розвитку мовлення старших дошкільників. Ця методика стимулює розвиток лексичного запасу, удосконалення фонетичних і граматичних структур та діалогічного і монологічного мовлення старших дошкільників; розвиток уяви, критичного та креативного мислення

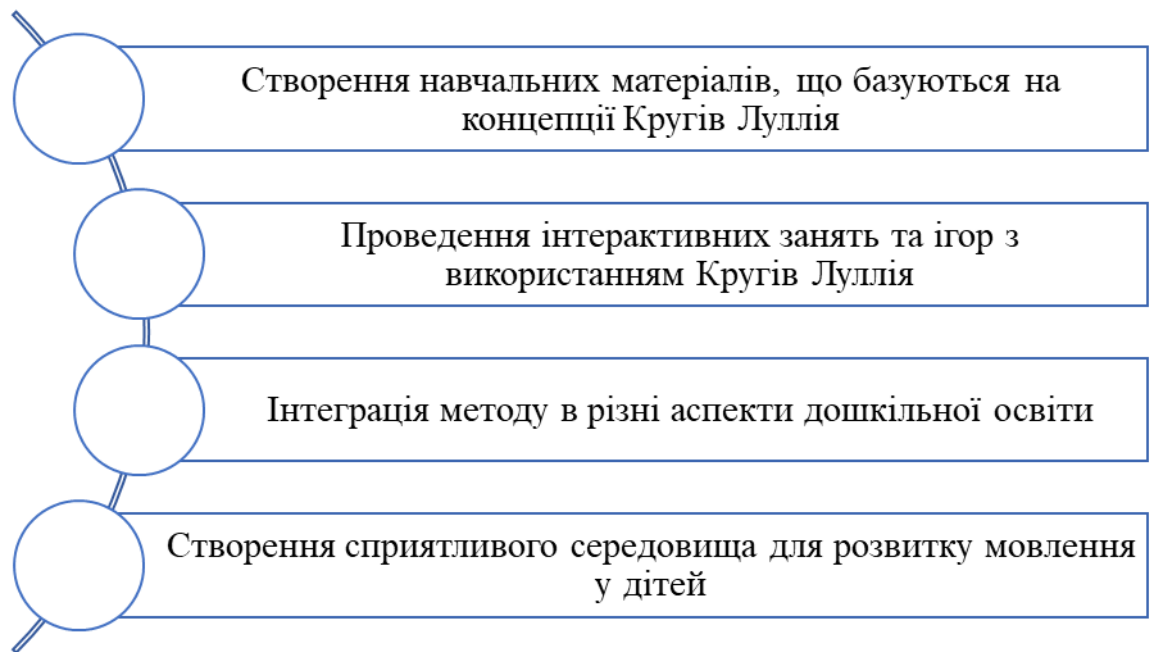

Рис.2.2. Основні аспекти практичного застосування Кілець Луллія в дошкільній освіті

У процесі проведення вправ з кільцями Луллія діти активно спілкуються, обговорюють різноманітні теми та виражають свої думки. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, підвищує самовпевненість та стимулює інтелектуальний розвиток дітей.

РОЗДІЛ ІІІ

ШЛЯХИ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ КІЛЕЦЬ ЛУЛЛІА

2.1 Аналіз актуального стану сформованості мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Для визначення актуального стану сформованості мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку нами було проведено констатувальний експеримент.

Для цього до дослідницько-експериментальної роботи ми залучили 30 дітей ЗДО № 8 «Вишиванка» м. Володимирської міської ради Волинської області.

Для діагностики сформованості мовленнєвої компетентності нами використані наступні методи та методики, а саме:

- методика «Назви слово»;
- методика «Розкажи за картинкою» (розроблені за Р.С.Немовим)
(Додаток А).

До методів ми віднесли експертну оцінку вихователів та батьків цього ЗДО (Додаток Б).

Діагностування сформованості мовленнєвої компетентності дошкільників за методикою «Назви слово» є важливим інструментом для оцінки сформованості лексичного та фонетичного складових цієї компетентності у дітей. Цей метод дозволяє оцінити рівень розвитку мовлення дитини шляхом проведення спеціальних завдань, спрямованих на виявлення її здатності відповідати на запитання, пов'язані з назвами конкретних груп слів.

Під час діагностування ми називали дитині певні слова з відповідної групи та стимулювали її самостійно перерахувати інші слова, які відносяться до цієї ж групи.

Кожній групі слів відводиться обмежений час, що сприяє розвитку швидкості мовленнєвих реакцій та уваги дитини. Загальний час на виконання всіх завдань складає 120 секунд, зробивши процес більш систематичним.

Перелік груп слів для діагностики включає такі категорії: тварини, рослини, кольори предметів, форми предметів, інші ознаки предметів, дії людини, способи виконання дій людиною та якості виконуваних дій. Ці категорії охоплюють різноманітні аспекти об'єктів, які є важливими складовими мовленнєвого розвитку дитини.

Методика «Назви слово» передбачала необхідність дошкільникам назвати перелік слів, які відповідали певним критеріям, таким як категорії «тварини» та «рослини».

Аналіз методики відповідає наступним критеріям:

- рівень відповідності відповідей дітей з правильними її варіантами;
- рівень розуміння груп слів, чіткість вимови слів та їх правильність.

Під час виконання даної методики ми демонстрували дітям картинку на якій зображені різні тварини, серед яких:

слон, вовк, жирафа, ведмідь, заєць, олень, бегемот, собака, кіт та миша.

Запитання: «Яких тварин ви впізнаєте на зображенні?».

– 30% (9) дітей назвали таких тварин як слон, вовк, жирафа, ведмідь, заєць, олень, бегемот, собака, кіт та миша, тобто ці діти виконали поставлене завдання в повному обсязі.

Натомість 50% (15) дітей назвали лише половину тварин, та в деяких назвах робили помилки: замість *слон* – *свон*, а замість *жирафа* – *гирфа*.

А решта 20% (6) назвали по одній тварині, а саме: *слон, собака, кіт*. Слід зауважити, що в останніх шести дітей мовлення нечітке та наявні проблеми з вимовою звуків: *с* та *к*. (Рис.3.1).

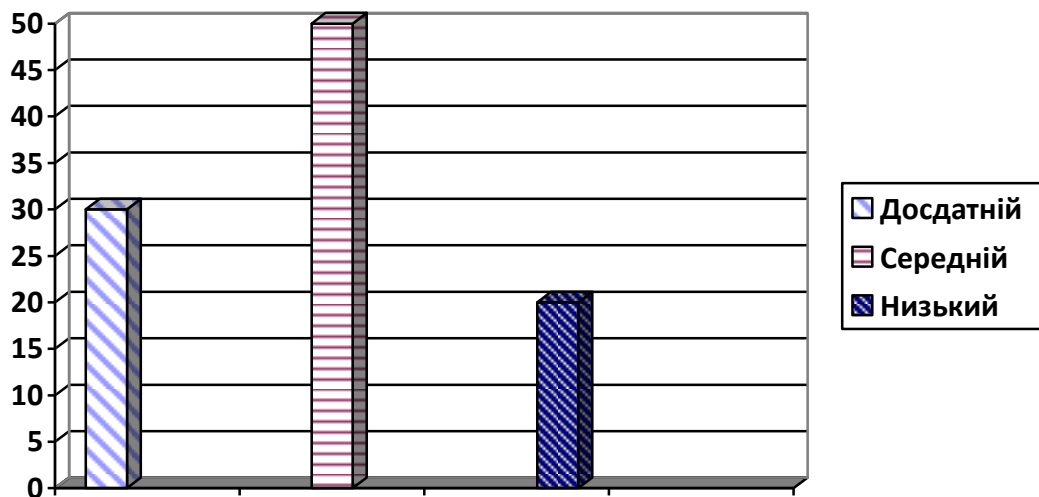

Рис. 3.1 Рівні сформованості граматичного, лексичного і фонетичного компонентів мовленнєвої компетентності

Як засвідчує аналіз рис. 3.1., у деяких дітей виникли певні труднощі з назвами складних або рідковживаних слів, що вказує на необхідність розширення їхнього словникового запасу. Наразі існує необхідність роботи саме з рештою респондентів, кількість яких склала 6. Що вказує на обов'язковість розробки програми для збільшення словникового запасу в дітей старшого дошкільного віку.

У процесі проведення іншої методики «Розкажи за картинкою» ми пропонували дошкільникам розглянути ілюстрації та розповісти історії, використовуючи свої уяву та мовні навички за монологічним та діалогічним компонентом.

Діти розглядали картинки, які були підібрані з урахуванням їх вікових особливостей та інтересів, що сприяло залученню уваги та стимулюванню

розвитку мовлення. Після розповіді ми просили дітей задати запитання за картинкою іншим дітям.

У результаті використання цієї методики ми отримали такі дані:

20% (6) зуміли чітко та логічно розповісти те, що бачать на зображенні і чітко відповісти на поставлені до них іншими дітьми запитання.

Наприклад, Микола, 5 років розповів: «Хлопчик допомагає бабусі піднятися сходами. Вони тепло одягнуті, скоріше всього на вулиці зима». З даної відповіді ми можемо визначити, що дитина може не лише сказати, що бачить, а також може провести просту аналогію.

Натомість інші 13 (40%) респондентів – правильно описували зображення на картинках. Проте не змогли чітко побудувати діалогічну взаємодію з іншими дітьми, що вказує на необхідність розвитку словникового запасу та когнітивних навичок, зокрема логічного мислення.

Ще 13 (40%) дітей невпевнено називали слова об'єктів, зображених на картинках, не завжди правильно об'єднували їх у речення, не уміли поставити запитання до однолітків по картинках. Розповідь у цих дітей була коротка і нелогічна (Рис. 3.2).

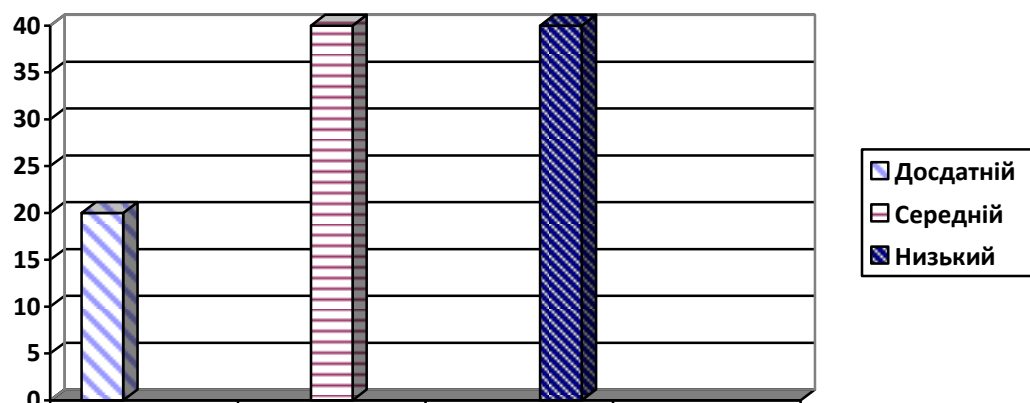

Рис. 3.2 Рівні сформованості монологічного і діалогічного компонентів мовленнєвої компетентності

Поряд з цим, ми використали метод експертної оцінки для оцінки загального рівня розвитку мовлення. Експертами виступали батьки і вихователі. Оцінка включала такі критерії, як: рівень розвитку лексичних навичок, граматичних навичок, вміння сприймати та розуміти мовлення, а також вміння висловлювати власні думки та ідеї.

Результати опитування 2 вихователів та 13 батьків старших дошкільників (разом 15 осіб) у дошкільному закладі № 8 «Вишиванка». Володимирської міської ради, щодо рівня мовленнєвого розвитку свідчать про наступне:

- у 6 (20%) дітей виявлено достатній рівень мовленнєвого розвитку, а відповідно й мовленнєвої компетентності;
- у 12 (40%) - середній рівень;
- у 9 (30%) – нижче середнього рівня;
- у 3 (10%) - низький рівень (рис.3.3).

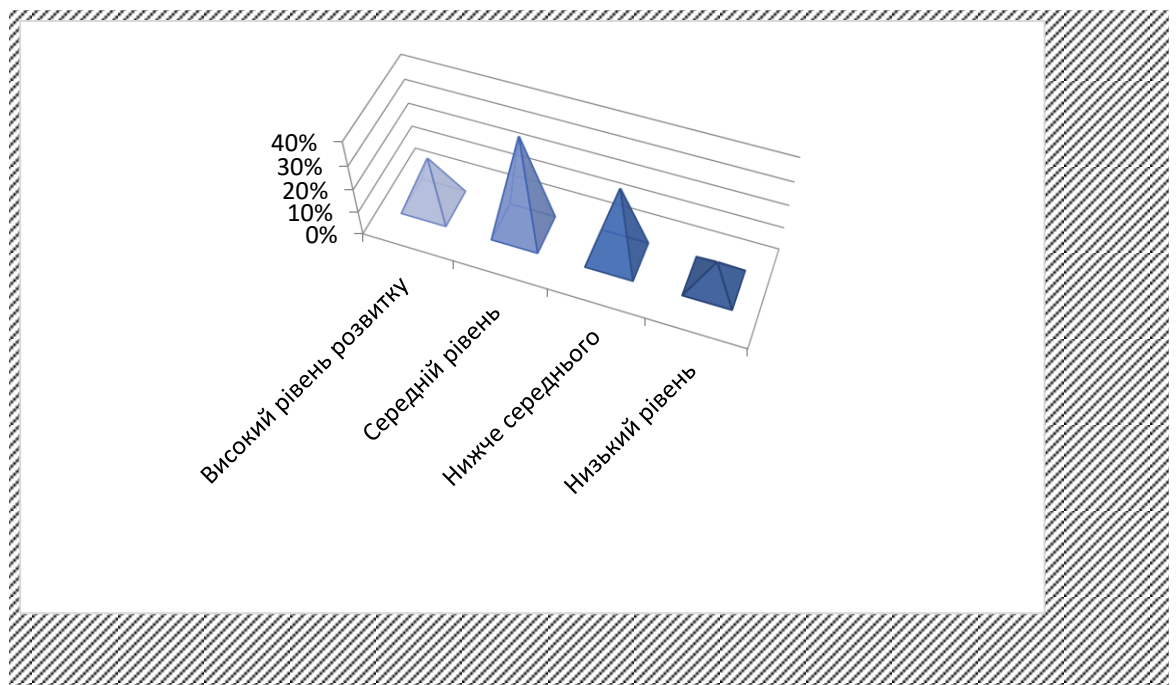

Рис. 3.3. Результати опитування вихователів та батьків щодо загальних показників мовленнєвого розвитку дітей

Необхідно зауважити, що результати опитування вихователів і батьків базувалися на попередньо проведеному діагностуванні дітей.

Таким чином, узагальнені результати констатувального експерименту засвідчили, що:

– 6 (20%) дітей мають належний рівень сформованості мовленнєвої компетентності. Вони вільно володіють основними мовленнєвими навичками, здатні чітко формулювати свої думки, правильно використовують граматичні конструкції, мають багатий словниковий запас, уміють будувати діалог та монолог.

– 16 (53%) дітей не повністю описують картинки, що свідчить про недостатній розвиток мовленнєвих навичок, вони можуть використовувати обмежений словниковий запас, роблять граматичні помилки та мають труднощі з побудовою складних речень, не завжди правильно будують взаємодію з іншими дітьми.

У 8 (27)% дітей зовсім недостатньо сформовані мовленнєві навички, такі діти мають значні труднощі з висловленням своїх думок, часто використовують неправильні граматичні форми, їхній словниковий запас дуже обмежений, що ускладнює комунікацію та засвоєння нової інформації (Рис. 3.4).

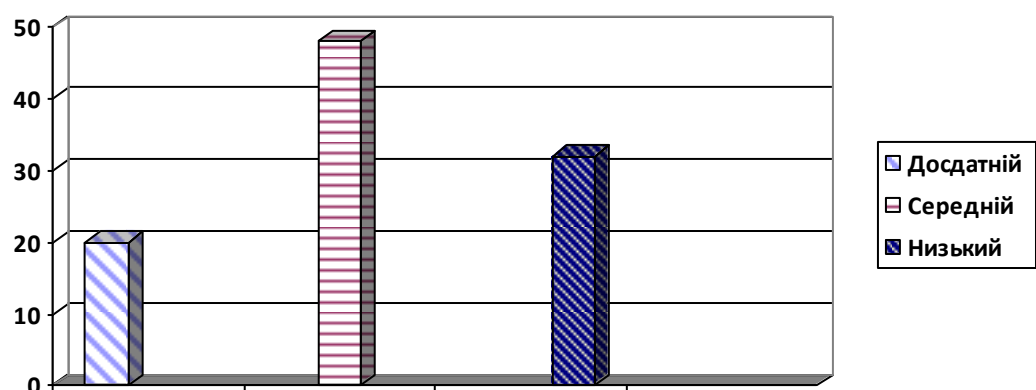

Рис. 3.4 Рівні сформованості мовленнєвої компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Загальні тенденції проведеного дослідження свідчать про те, що багато дітей в цьому віці вже володіють досить розвиненим словниковим запасом і здатні складати прості речення.

Однак деякі можуть мати труднощі з вимовою певних звуків або формуванням граматично правильних конструкцій. Отже, потребує удосконалення робота з монологічним та діалогічним мовленням дітей.

Тому важливо надавати дітям можливості для активного спілкування, читання та розвитку мовленнєвих навичок, враховуючи їхні індивідуальні потреби і особливості, що засвідчує необхідність складання програми ефективного формування мовленнєвої компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

3.2. Програма формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою кілець Луллія

З метою удосконалення мовлення дітей старшого дошкільного віку нами розроблена програма «Кільця Луллія на заняттях використовуємо – мовленнєву компетентність дошкільників формуємо».

Мета програми полягала у формуванні мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку через проведення системи вправ та дидактичних, рольових і творчих ігор з використанням кілець Луллія, за наступними компонентами:

- фонетичний компонент;
- лексичний компонент;
- граматичний компонент;
- монологічний і діалогічний (табл.3.1).

Слід наголосити, що вибір цих компонентів був зумовлений необхідністю подальшого розвитку саме цих навичок у дітей.

Таблиця 3.1

Програма «Кільця Луллія на заняттях використовуємо – мовленнєву компетентність дошкільників формуємо».

<i>Компонент</i>	<i>Метод</i>	<i>Мета</i>
Фонетичний	- вправа «Учимо звуки»; - дидактична гра «Визнач відповідний звук»; – дидактична гра «Голосні і приголосні звуки»; – заняття «Подорож країною Економіки» (Додаток Г)	Удосконалення вимови окремих звуків за допомогою кілець Луллія
Лексичний / граматичний	- вправа «Чарівні букви».	Розвиток знань про букви та їхні звукові відповідності
Лексичний	– вправа «Збільшуємо словниковий запас»; – дидактична гра ««Що кому належить?»»; – казки; дидактична гра «Знайди відповідність»; евристична гра «Знайди предмет за формою»»	Розширення активного словникового запасу дітей
Монологічний та діалогічний	– Дидактична гра «Розкажи про тварину»; – дидактична гра «Де чий хвіст?»; – евристична гра ««Що в корзині?»» – сюжетно-рольова гра «Кожен майстер свою справу знає»; – творча гра «Що було спочатку, що потім?» (Додаток Г)	Формування здатностей будувати розповідь за сюжетною картинкою, ставити запитання по ній. Доповнювати сюжетні картинки уявними героями і складати розповіді по них.

Вправа «Учимо звуки» мала на меті визначення правильності вимови окремих звуків. У процесі виконання цієї вправи ми визначаємо рівень сформованості фонетичного компонента, який базується на правильній вимові звуків.

Нами запропоновано дітям розглянути малюнки та дати відповіді на питання:

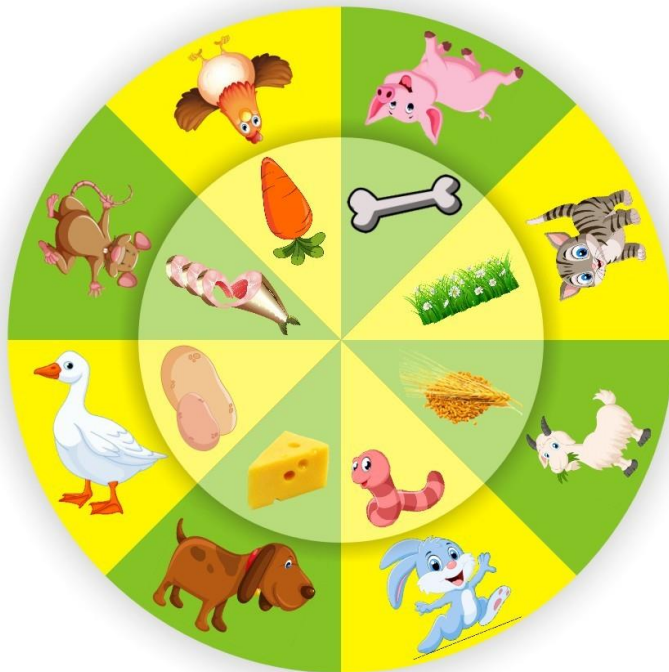
Що ви бачите на картинках?

Тварин це живі істоти?

Як ми запитуємо про живих істот ? (Хто на картинці зображений?)?

Співвіднесіть тварин з тим, що вони їдять.

Давайте складемо розповідь про зайчика.

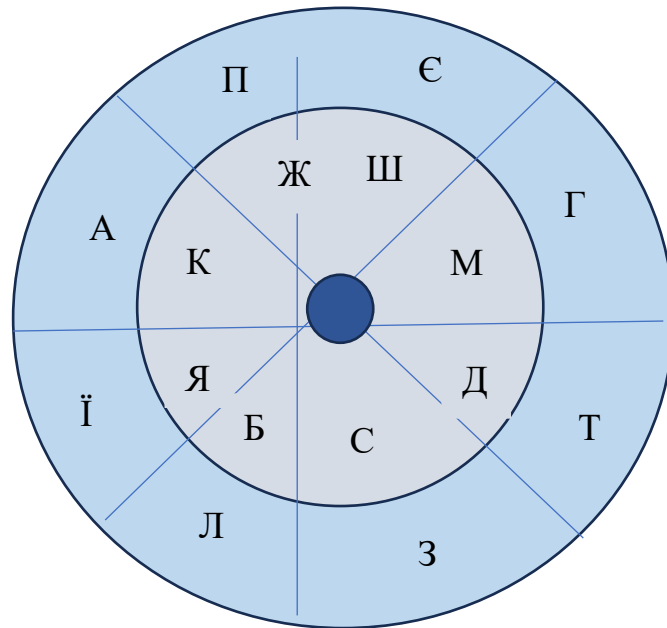

За допомогою даних кілець діти навчаються розпізнавати звуки та відтворювати їх, що в цілому допомагає мовленнєвому розвитку.

Під час виконання даної вправи 14 (47%) дітей правильно назвали всі звуки, які видає тварина, а також вірно вказали на те, що саме тварина їсть. Натомість всі інші діти, а саме 16 (53%)%, мали деякі труднощі: зокрема 10 (33%) дітей не знали як правильно назвати звук черв'яка, відповідь була елементарна: «Черв'ячок – мовчок», а також 6 (20%) дітей не знали що їсть поросся та миша. Нами було використано дане кільце, для аналізу рівня розвитку фонетичних навичок старших дошкільників.

Вправа «Чарівні букви» спрямована на визначення знань старших дошкільників про букви та їхні звукові відповідності, що відповідає лексичному компоненту.

Нами було запропоновано дітям кільце:

Разом з дітьми оглядали кільце Луллія і ознайомилися з даними зовнішнього і внутрішнього кільця. Потім ми провели бесіду:

– Які ви знаєте літери?». Завдання вправи полягало у складанні букв по порядку.

Результати такі: 70% (21) дітей відмінно впорались із поставленим завданням. Наприклад, Ліля (5 років) назвала чітко всі букви зовнішнього кільця, а також вірно назвала майже весь алфавіт, окрім букв: *к*, *я* та *ф*.

Натомість, Юрко (6 років): виконав вправу цілком, чітко назвавши всі літери внутрішнього та зовнішнього кіл, а також повністю назвав алфавіт.

Втім лише 30 % (9) дітей мали незначні труднощі, зокрема 3 дітей не змогли правильно вимовити букви [с], [ж] та [л], замість них діти казали: с=ш; ж=г та л=в, тобто у словах стіл – штіл, жирафа – гирафа та лев – вев. Це вказує на необхідність адаптації кілець до індивідуальної потреби дитини. Натомість 6 дітей неправильно розмістили буки [б] та [д].

Отже ми маємо зазначити, що загалом усі діти виконали дану вправу.

Вправа «Збільшуємо словниковий запас» мала на меті розширення активного словникового запасу дітей та була спрямована на лексико-

граматичний компонент. Разом з дітьми ми розглянули запропоновані кільця, детально проаналізували їх, назвали склади зовнішнього і внутрішніх кілець.

Завданням для дітей було скласти слова за складами, а також правильно їх вимовити.

Під час виконання даної вправи, лише 20% (6) дітей не зуміли надати правильну відповідь до двох слів: мухомор та соловей. А всі інші: 80% (24) дітей із захопленням склали слова та впорались із поставленим завданням на «відмінно».

Наприклад, під час виконання даної вправи Сергій (6 років) склав майже всі слова, переплутавши закінчення у слова мухомор та склав його як «муховей», тобто неправильно склав слово взявши закінчення із слова соловей.

Цікавим та захоплюючим для дітей було інтегроване заняття з використанням Кілець Луллія «Подорож країною Економіки».

Мета заняття передбачала формування мовленнєвої компетентності дітей за допомогою виробничих ланцюжків Луллія; здатностей розрізняти якісний та неякісний товар та сортувати його за категоріями, долати труднощі та життєві негаразди; вміння розв'язувати економічні задачі;

– виховувати у дітей основи економічної культури, економного ставлення до води та електроенергії, здатностей самостійно заробляти гроші та раціонально їх витратити; бережливе ставлення до грошей;

– розвивати логічне та критичне мислення, пам'ять, увагу, уяву.

Серед обладнання були: скарбнички, паперові та металеві гроші, дзвіночки, кільця Луллія «Виробничі ланцюжки», дидактична гра «Якісний – неякісний товар», економічне лото, наочність до економічних задач, скринька з сюрпризом.

На цьому занятті ми використали дидактичну гру «Виробничі ланцюжки» (за допомогою кілець Луллія).

Для цього пропонуємо дітям розглянути три кільця Луллія та скласти виробничі ланцюжки, прокрутивши відповідно кола та вказівник.

Наприклад,

свиня – м'ясо – ковбаса,

саджанець помідора – помідор – кетчуп,

яблуня – яблука – яблучний сік і так далі.

У ході самостійної роботи дітей. постійно заохочуємо їх до пояснення складених ланцюжків. Пропонуємо скласти розповідь з використанням групи слів, пофантазувати, уявити нереального героя, використавши групи слів і побудувати діалог з іншими дітьми, використавши названі групи слів (Конспект заняття подано нами в Додатку Г).

Неабияке захоплення викликало в дітей заняття «Знай і люби свою Батьківщину»

Мета заняття полягала в удосконаленні знань дітей про Батьківщину; умінь орієнтуватися в предметах національного побуту та назвах посуду, меблів; знань про державні символи України; умінь виразно розповідати вірші про Україну;

– розвивати уважність, пам'ять, зв'язне мовлення;

– виховувати інтерес до національних традицій, почуття любові до рідного краю, почуття необхідності у праці і поваги до людей праці.

Серед обладнання були карта України, ілюстрацію народних та державних символів, кільця Луллія, лепбук, гра «Україна яка?».

На заняття ми використали Кільця Луллія в процесі дидактичної гри «Кожен майстер свою справу знає» (з використанням кілець Луллія) (Додаток Г).

Ми ставили перед дітьми запитання: «Що робить гончар?», «Що виготовляє коваль?», «Що робить праля?», «Чим займається швея?», а діти на кільцях Луллія шукають за допомогою стрілки необхідний предмет і називають його. Гра продовжується з іншими професіями (Конспект заняття подано нами в Додатку Г).

Кільця Луллія нами використано і в ході заняття «Цікавий світ тварин».

Мета заняття полягала в систематизації знань дітей про цікавий тваринний світ, про диких та свійських тварин; умінь поділяти тварин за характерними ознаками;

– розвивати логічне і критичне мислення, пам'ять, увагу, уяву, мовлення;

– виховувати любов та бережливе ставлення до тварин.

Серед обладнання були: торбинка, відео, макет із зображенням місць проживання тварин, картинки тварин, кільця Луллія.

У процесі заняття ми пропонували дітям завдання визначити, що їдять звірі і побудувати хатку з листя і гілок для звірів.

- Ой, діти, зайчик вам ще передав «чарівні кільця», де намальовані тварини та їжа. Покажіть для зайчика, що ви знаєте що їдять ці тварини.

Дидактична гра «Хто що їсть»

Ми пропонуємо дітям за допомогою «чарівних кілець» показати, що їдять тварини. По завершенні виконання завдання інсценізували вірші про тварин (Додаток Г).

Здатності виявляти уміння монологічного і діалогічного мовлення ми формували у закріплювати в ході заняття з елементами театралізованої діяльності «Як зайчик сон шукав».

Програмовий зміст: вчити дітей розповідати слова відповідно до змісту казки; формувати артистизм; активізувати навички мовленнєвого спілкування. Розвивати естетичний смак, емоційну виразність мови. Виховувати любов до українських казок.

Серед наочних матеріалів були: наголівники казкових героїв, ілюстрації казкових героїв, дидактична гра з кільцями Луллія «Що кому належить?»

Фрагмент заняття з використанням Кілець Луллія

«Вихователь відкриває коробку:

- Ой, діти, щоб дізнатися, які герої тут є нам потрібно виконати завдання, а саме співвіднести казкові атрибути з казками.

Дидактична гра з кільцями Луллія «Що кому належить?»

- Дуже добре впоралися із завданням. Ще у чарівній коробці є розрізані картинки з героями, щоб зрозуміти де який герой нам потрібно зібрати картинку, впораємося?

Дидактична гра «Збери пазли»

Вихователь роздає дітям цілу картинку героя, як зразок, та розрізані на чотири частини картинки. Діти за зразком складають пазл.

- Молодці, діти. Ви здогадались з якої казки герої? («Як зайчик сон шукав»))» (Додаток Г).

Формування мовленнєвої компетентності здійснювали і в процесі розв'язування задач, орієнтування на площині за допомогою кілець Луллія.

Програмовий зміст: удосконалювати знання та уміння дітей оперувати цифрами, розв'язувати логічні задачі; закріплювати знання про геометричні фігури, дні тижня; формувати вміння орієнтуватись на площині;

– розвивати у дітей логічне творче мислення, пам'ять, увагу, інтерес до математики.

– виховувати любов до природи, до праці.

Серед обладнання були: лист, талісмани, задачі, квіти з цифрами, кільця Луллія, лічильні палички.

Для дітей завдання від Королеви, пов'язане з геометричними фігурами.

Дидактична гра з використанням Кілець Луллія «Знайди предмет тієї ж форми».

Діти отримують пусті кільця Луллія.

Ми пропонуємо знати певні геометричні фігури та викласти на менший кільце за секторами, та відповідно знати предмет тої ж форми, що геометрична фігура й викласти на більший кільце.

Пропонуємо пояснити і обґрунтувати свій вибір.

«А тепер Королева хоче перевірити наскільки добре ви вмієте виконувати вправи за вказівками. Зараз за допомогою лічильних паличок ми будемо викладати доріжку. Я буду називати кількість паличок і напрямок у якому їх потрібно покласти. А ви будьте уважні» (Додаток Г).

Як вже було зазначено вище, для оцінки розроблених нами занять, ми провели спостереження за старшими дошкільниками, загальна кількість яких склала 30 осіб, які навчаються в ДНЗ № 8 «Вишиванка» Володимирської міської ради Волинської області.

Основними критеріями спостереження були:

– аналіз загального мовленнєвого розвитку дітей, ефективність занять, а саме Заняття № 1: «Вчимо звуки», Заняття № 2: «Чарівні букви», Заняття № 3 «Збільшуємо словниковий запас» (Додаток Г), вплив кілець Луллія на розвиток мовлення та формування мовленнєвої компетентності дітей.

Результати спостереження за старшими дошкільниками щодо ефективності розроблених занять виявили:

1) що заняття з використанням кілець Луллія викликали великий інтерес у дітей, що виявилось у високому рівні уваги під час занять. 85% дітей виявили зацікавленість до виконання вправи. У ході її виконання діти виявили бажання працювати самостійно, намагаючись вирішити поставлену задачу, вимовляли слова, складами слова у словосполучення, потім у малі і більші речення. Намагалися складати розповіді, казки з використанням певних слів; ставити запитання і давати на них відповіді.

Вони також показали високий рівень усвідомлення звуків (90%), що свідчить про успішність впровадження розробленої нами вправи для формування та розвитку пізнавальних можливостей дітей.

Ці результати засвідчують також той факт, що у дітей добре розвинене запам'ятовування і отримані дані підкреслили, що заняття є ефективними для вивчення алфавіту та початкових навичок читання.

Використання вправи «Збільшуємо словниковий запас» з використанням кілець Луллія показало високі результати у плані розвитку мовлення дітей. Рівень розуміння нових слів становив 92%, а активне використання їх у мовленні - 87%. Це свідчить про ефективність методики Луллія у розширенні словникового запасу дітей.

Згідно з результатами спостережень, проведені заняття викликали великий інтерес у дітей, що виявилось у високому рівні уваги під час заняття – 85% дітей проявили зацікавленість до виконання вправ за допомогою кілець Луллія, активно відповідали на поставлені запитання, формували монолог, прагнули будувати діалогічну взаємодію і ін..

Діти також показали високий рівень усвідомлення звуків (90%) та запам'ятовування (88%), що свідчить про успішність впровадження кілець Луллія для формування та розвитку пізнавальних мовленнєвих можливостей малюків.

Рис. 3.4 Результати спостереження за дітьми на заняттях

Реалізація програми з використанням кілець Луллія на заняттях засвідчили, що 70% дітей відмінно впоралися із поставленим завданням, демонструючи високий рівень розуміння та виконання вправ.

Проте 30% дітей мали незначні труднощі, особливо з вимовою деяких букв, що вказує на необхідність адаптації кілець до індивідуальних потреб дітей. Загалом, вправи виявилися ефективними.

Рис.3.5 Результати спостереження занять з використанням кілець Луллія

Заняття з використанням кілець Луллія продемонстрували високі результати у розвитку мовлення дітей: рівень розуміння нових слів становив 92%, а активне використання їх у мовленні – 87%. Це підтверджує

ефективність методики Луллія у розширенні словникового запасу дошкільників, забезпечуючи високий рівень їх мовленнєвої активності та здатність інтегрувати нові знання у повсякденне спілкування.

Сумарні результати сформованості мовленнєвої компетентності після реалізації програми такі (рис.3.6).

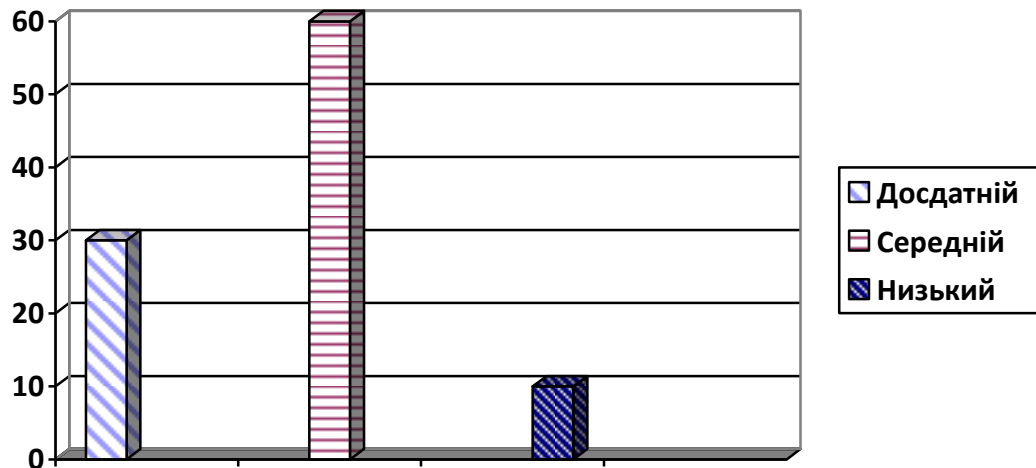

Рис. 3.6. Рівні сформованості мовленнєвої компетентності в дітей старшого дошкільного віку після апробації програми

Узагальнені результати формувального експерименту засвідчили, що:
 – 9 (30%) дітей продемонстрували належний рівень сформованості мовленнєвої компетентності. Це на 10 (3 респондентів) більше, ніж за результатами констатувального експерименту.

Використання кілець Луллія сприяло узагальненню умінь старших дошкільників вільно володіти основними мовленнєвими навичками, чітко висловлювати і аргументувати свої думки, правильно використовувати граматичні конструкції; ці малюки вирізняються багатим словниковим запасом, уміють будувати діалог та монолог, складати розповіді, ставити запитання і ін.

– 18 (60%) дітей допускають неточності в процесі опису картинок, але у цих малюки значно розширився словниковий запас. вони навчилися чітко вимовляти слова, граматичних помилок практично не допускають. Проте, інколи ці діти мають труднощі з побудовою складних речень, не завжди чітко і правильно організовують діалогічне взаємодію з іншими дітьми.

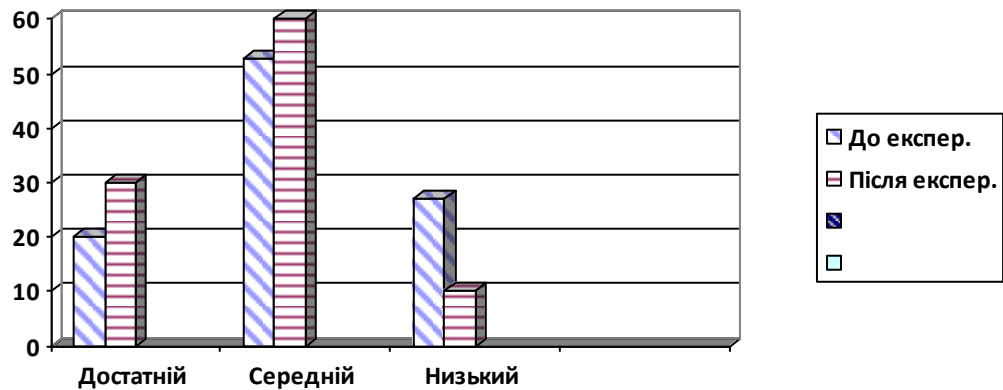
У 3 (10%) дітей, а це на (17%) менше сформованість мовленнєвих навичок потребує покращення. Ці малюки відчують труднощі з висловленням своїх думок, допускають помилки у граматичних формах побудови слів, їхній словниковий запас не обмежений, але такий, що потребує покращення, що ускладнює комунікацію та засвоєння нової інформації .

Порівняльні результати до і після експерименту демонструють табл. 3.2 та рис. 3.7.

Таблиця 3.2

Динаміка сформованості мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку (до та після експерименту)

<i>Рівні</i>	<i>Достатній</i>				<i>Середній</i>				<i>Низький</i>			
	<i>К-сть</i>		<i>У %</i>		<i>К-сть</i>		<i>У %</i>		<i>К-сть</i>		<i>У %</i>	
	<i>До експ.</i>	<i>Після експ.</i>	<i>До експ.</i>	<i>Після експ.</i>	<i>До експ.</i>	<i>Після експ.</i>	<i>До експ.</i>	<i>Після експ.</i>	<i>До експ.</i>	<i>Після експ.</i>	<i>До експ.</i>	<i>Після експ.</i>
<i>Компоненти</i>												
Узагальнено	6	9	20	30	16	18	53	60	8	3	27	10
Динаміка, у %	+10%				+7%				-17%			

3.7. Динаміка сформованості мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку (до та після експерименту)

Отже, як засвідчують результати таблиці 3.2. та рис. 3.7 збільшилася кількість дітей з достатнім (+10%) та середнім (+7%) рівнями сформованості мовленнєвої компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Значно зменшився низький рівень сформованості мовленнєвої компетентності – на 17 %.

Отримані результати підтвердили ефективність запропонованої програми «Кільця Луллія на заняттях використовуємо – мовленнєву компетентність старших дошкільників формуємо». Цілеспрямована робота з формування мовленнєвої компетентності за допомогою кілець Луллія у дітей 5-6 років в умовах ЗДО дала позитивні результати. Упровадження вправ, дидактичних, творчих та сюжетно-рольових ігор з використанням кілець Луллія значно покращило показники мовлення дітей, що доводить ефективність і доцільність їх використання в освітньому процесі ЗДО.

Узагальнюючи отримані результати, можна зазначити, що всі розроблені нами заняття показали позитивні результати для розвитку мовлення та навичок читання серед старших дошкільників.

Отже, з огляду на розроблену програму та результати спостереження, ми можемо стверджувати, що кільця Луллія є ефективним інструментарієм для навчання дошкільників, зокрема для розвитку мовленнєвих навичок.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження проблеми формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою кілець Луллія нами встановлено:

1. Мовлення — це складний психічний процес, який включає в себе артикуляцію звуків, побудову граматично правильних речень, а також здатність до адекватного сприйняття і розуміння мови оточуючих. Мовленнєвий розвиток визначаємо як процес, у ході якого діти освоюють навички усного і письмового мовлення. Він є одним з ключових аспектів загального розвитку дитини і охоплює не лише вивчення слів і граматики, але й розуміння і використання мови в різних соціальних контекстах. результатом мовленнєвого розвитку є сформована мовленнєва компетентність, яка тлумачиться як набута здатність дитини 5-6 років висловлювати свої думки і судження на рідній мові, володіти її засобами, здійснювати мовленнєву діяльність та через мову і мовлення пізнавати оточуючий світ. Серед складових мовленнєвої компетентності базовим компонентом дошкільної освіти визначено діалогічну, монологічну, фонетичну, лексичну, граматичну компетенції у їх єдності, взаємозалежності і взаємозумовленості. Мовленнєва компетентність формується з дитинства і включає здатностей: здатність вживати слова за певними граматичними правилами та поєднувати іменники, дієслова, займенники, числівники та сполучники тощо у словосполученнях і реченнях відповідно до мовних правил (зокрема, морфологічних категорій: роду, числа, відмінка, особи та ін.); розмовляти складними реченнями, використовуючи сполучники, частки та найпоширеніші суфікси; утворювати слова та змінювати їх зміст, додаючи різні суфікси; активно використовувати власні граматичні навички, вивчаючи скоромовки, лічилки, віршики та інші малі фольклорні жанри.

2. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам визначити етапи формування мовленнєвої компетентності у старших дошкільників: формування базових мовленнєвих навичок, таких як вимова звуків та складів, формування фонетичних навичок, лексичного запасу та граматичних структур; формування вмінь висловлювати свої думки та почуття відповідно до ситуації, будувати прості речення та розповіді з використанням монологічного та діалогічного мовлення; формування комунікативних навичок, вмінь ефективно спілкуватися з оточуючими та виражати свої думки, використовуючи сформованість усіх компонентів мовленнєвої компетентності. До особливостей формування мовленнєвої компетентності в старшому дошкільному віці виявлено: специфіку пам'яті, мислення і уваги дітей цього віку, активну підготовку до вступу в школу, соціальну ситуацію розвитку, яка характеризується тісним спілкуванням з однолітками і виявленням власної позиції. Урахування цих особливостей сприятиме збагаченню словникового запасу, активному використанні складніших граматичних конструкцій, розширенні комунікативних навичок та формування здатностей до логічного структурування висловлювань.

3. Кільця Луллія визначено як методичний засіб, який використовується для розвитку мовлення дошкільників і формування в них мовленнєвої компетентності. Метод заснований на Раймунда Луллія, в основі якого схема обертальних кіл для генерації нових ідей і концепцій через використання різнокольорових кіл з різними зображеннями або словами, які діти можуть комбінувати та обертати, утворюючи нові комбінації та оповідання.

4. Результати констатувального експерименту засвідчили переважаючий середній рівень сформованості мовленнєвої компетентності (53%) дітей, значно високим є і низький рівень – 27% респондентів, що і обумовило розробку програми формування мовленнєвої компетентності у старших дошкільників.

5. Розроблено програму формування мовленнєвої компетентності у старших дошкільників «Кільця Луллія на заняттях використовуємо – мовленнєву компетентність старших дошкільників формуємо», яка включала систему вправ, дидактичних, рольових ігор з використанням кілець Луллія, що дозволяло значно розширити можливості для тренування пам'яті, логічного мислення та творчого підходу до розв'язання різноманітних завдань і формування кожного компонента мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку. Мета програми полягала у формуванні мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку через проведення системи вправ та дидактичних, рольових і творчих ігор з використанням кілець Луллія, за наступними компонентами: фонетичний, лексичний, граматичний компонент, монологічний і діалогічний. наведено фрагменти вправ та ігор з використанням кілець Луллія.

Реалізація програми показала значне зростання кількості дітей зі сформованим достатнім рівнем мовленнєвої компетентності. Результати формувального етапу експерименту засвідчили значні покращення у вимові звуків, знанні букв та їх звукових відповідностей, збільшенні активного словникового запасу дітей, а також у їх монологічному і діалогічному мовленні. Узагальнені результати формувального експерименту засвідчили, що збільшилася кількість дітей з достатнім (+10%) та середнім (+7%) рівнями сформованості мовленнєвої компетентності. Значно зменшився низький рівень сформованості мовленнєвої компетентності – на 17 %.

Цілеспрямована робота з формування мовленнєвої компетентності за допомогою кілець Луллія у дітей 5-6 років в умовах ЗДО дала позитивні результати. Упровадження вправ, дидактичних, творчих та сюжетно-рольових ігор з використанням кілець Луллія значно покращило показники мовлення дітей, що доводить ефективність і доцільність їх використання в освітньому процесі ЗДО.

Отже, використання кілець Лулія може бути ефективним інструментом у розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Вони допомагають створити сприятливі умови для навчання і розвитку, сприяючи формуванню вмінь та навичок, які будуть корисні у подальшому навчанні та в житті загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція 2021). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/nakaz-33-bazovyykomponent-doshk-osv.pdf>
2. Баранець І. В. Забезпечення високого рівня освітньо-виховного процесу шляхом формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення. *Становлення особистості в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. С. 13–17.
3. Баранець І.В. Формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. : дис..доктора філософії Київ, 2022. 309 с.
4. Безрукава, Л. Мовна компетентність як засіб формування національно свідомої особистості. *Українське слово і сучасність* : наук.-метод. журнал / ТОВ "Вид-во "Білий тигр", 2021. № 12. С. 36-41.
5. Беленька Г.В., Вертугіна В.М., Волинець Ю.О. Дидактичні ігри мовленнєвого змісту. Ігрова діяльність у дошкільній освіті п'ятирічних дітей (педагогічний супровід до програми «Дитина») : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Н.В. Кудикіної. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. С. 75-118.
6. Біла О. Мовленнєва компетентність дошкільників: сутність та шляхи реалізації. *Педагогічна думка*. 2006. № 3. С. 40-43.
7. Богущ А. М. Мовленнєва компетенція дошкільника як лінгводидактична проблема. *Дошкільна лінгводидактика* : хрестоматія / упоряд. А. М. Богущ. Київ, 1999. Ч. 1. С. 149–156.
8. Богущ А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах / заред. А. М. Богущ. 2-ге вид., доп. Київ: Слово, 2011.154 с.

9. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навчальний посібник. 3-тє вид., доповн. Київ: Видавничий Дім Слово, 2014. 304 с.
10. Богуш А. М., Руденко Ю. А. Збагачення словника дошкільників експресивною лексикою народних казок. Одеса : Поліграф, 2015. 254 с.
11. Богуш А. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Одеса, 2014. 176 с.
12. Богуш А., Шиліна Н. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса, 2015. 246 с.
13. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. 4-те вид., доопр. і доп. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 192 с.
14. Бортовська А. В. Особливості становлення діалогічної компетентності та її завдання формування в дошкільному віці. *Тенденції розвитку психології та педагогіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, Україна, 6–7 листопада 2020 року). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 2. 144 с.
15. Боса В. П. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін: дис. канд. пед. наук. Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2020. 283 с.
16. Вашуленко М. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності. *Дитячий садок*. 2004. № 20. С. 5-8.
17. Волошина І. М., Полигалова К. М., Кардаш І. М. Особливості розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, Україна, 6–7 березня 2020 року). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. С. 78-81

18. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія Педагогіка і психологія*, 2011. № 1 (1). С. 16–20.
19. Гагаріна Н. Формування соціальної компетентності дітей у розвивальному середовищі. *Дошкільне виховання*. 2018. № 3. С. 10–13.
20. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник.
21. Горська О.О. Монологічна компетенція дошкільників як показник мовленнєвої готовності до навчання в школі: <https://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/375/371>
22. Гужанова Т.С. Місце Методики формування мовленнєвої компетенції дошкільників» у підготовці майбутніх вихователів. *Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі: зб. науково-методичних праць/ за заг. ред. О.О. Максимової, М.А. Федорової*. Житомир: ФОП Левковець, 2019. 258с.
23. Дем'янчук Т. О. Використання технології «кілця Луллія» у процесі інтегрованого заняття для дітей середнього дошкільного віку: практичний аспект. *Актуальні проблеми дошкільної освіти: досвід, реалії, сьогодення та перспективи: зб. тез виступів учасн. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю) (м. Рівне, 23 верес. 2022 р.)* упор. та гол. ред. Л. Б. Мельничук; МОН України; МEGУ імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МEGУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2023. С. 35-41.
24. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посіб. Київ: Академвидав, 2012. 352с.
25. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 2-е вид. допов. Київ: Академвидав. 2021.359 с.
26. Загнітко А. Сучасні лінгвістичні теорії. Донецьк, 2016. 338 с.
27. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова. Київ: Педагогічна думка, 2020. 160с.

28. Зарубінська І. І. Компетентнісний підхід до формування змісту навчально-виховного процесу. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання. Київ, 2008. Вип. 12. С. 53–61.

29. Калмикова Л. О. Комунікативний підхід до розвитку мовлення дошкільнят. *Педагогіка і психологія*. 2016. № 4. С. 51–55.

30. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри: навч.-метод.пос. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 448 с.

31. Кобченко О. Інтеграція різних видів діяльності в роботі вихователя ЗДО. : <https://naurok.com.ua/integraciya-riznih-vidiv-diyalnosti-v-roboti-vihovatelya-zdo-250575.html>.

32. Колеснік К., Комарівська Н., Присяжнюк Л., Стахова І. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2022. 2(17). С. 127–138. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.260013>

33. Крамаренко-Щудло, К., Шеремет, І. Розвиток мовлення дітей молодшого дошкільного віку в умовах розвивального середовища. *Збірник наукових праць ЛОГОС*, 2020. С. 44-48. <https://doi.org/10.36074/30.10.2020.v3.14>

34. Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запоріжжя : ЛПКС, 2005. 208 с.

35. Крутій К. Л. Сучасне заняття в дошкільному навчальному закладі: традиції чи інновації : монографія. Запоріжжя : ЛПКС, 2009. 174 с.

36. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва. *Її величність ГРА: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної*

та початкової освіти : зб. статей за ред. Г.С. Тарасенко. Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2009. 233 с.

37. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля : у 2 ч. : навч.-метод. посіб. Київ : Вища шк., 2005. Ч. 2. С. 34, 81–84, 196с.

38. Литвиненко І. Кільця Луллія як інноваційна методика мовленнєвого розвитку дошкільнят. *Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку*: збірник наукових статей учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції студентів, магістрів та молодих науковців « (23 жовтня 2020 року) / за заг. ред. проф. О. Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С.123-125.

39. Макаренко С. Формування естетичної логосфери дошкільнят. *Дошкільнє виховання*. 2010. № 4.С. 8–12.

40. Орап М. О. Мовленнєва компетентність і мовленнєва діяльність сучасної молоді. <https://social-science.uu.edu.ua/article/183>

41. Освіта в Україні: виклики та перспективи: інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики. 2020. 292 с.: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2020/metod-zbirka-osvita-ta-covid-2020.pdf>

42. Основа Є.А. Мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку засобом фольклору. Створення збірки календарної обрядовості : кваліфікаційна випускова робота. Кривий Ріг, 2021. 89с.

43. Острань Р., Музика Г. Кільця обертаємо, фрукти й овочі збираємо. Дидактичні ігри для дітей дошкільних груп. *Дошкільнє виховання*. 2020. № 8. С. 26-28.

44. Островська Л. Особливості формування мовної компетенції студентів економічних ВНЗ Донеччини: *Донецький вісник Наукового товариства імені Т.Г.Шевченка* : <http://litmisto.org.ua/?p=19950>

45. Парасюк І. Ф., Павелків Р. Методи та прийоми розвитку мовлення дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення. Харківський природничий

форум: V Міжнар. конф. молодих учених, Харків, 19–20 трав. 2022 р. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди [та ін.]; [редкол.: Ю. Д. Бойчук, І. А. Іонов, Д. В. Леонтьєв та ін.]. Харків, 2022. С. 135–136.

46. Пивоваров В. М. Мовленнєва компетентність як умова саморозвитку особистості. *Проблеми саморозвитку особистості в сучасному українському соціумі* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (21 берез. 2019 р.) / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. 126 с.

47. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 152с.

48. Полєвікова О. Б., Макарова А.П. Організація розвивального середовища в ранньому дитинстві. *The 1st International scientific and practical conference «Modern science: problems and innovations» (April 5-7, 2020) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2020. P. 421-426.*

49. Полєвікова О.Б., Квакуша В.М. Інтелектуальні карти як ефективний засіб розвитку словника дітей дошкільного віку. *The 1st International scientific and practical conference “Eurasian scientific congress” (January 27-28, 2020) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. P.427-431*

50. Полєвікова О.Б., Шурда Ж.І. Мовленнєва особистість у лінгводидактичному просторі дошкільця. *The 12th International 27 conference “Science and society” (June 7, 2019) Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada. 2019. P.77-87.*

51. Поліщук В. І. Вікова і педагогічна психологія. Суми: Університетська книга, 2019. 176 с.

52. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академвидав, 2004. 456 с. 204.

53. Про дошкільну освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 49. ст. 259. : [http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/2628-](http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/2628-14)

54. Програма розвитку дітей старшого дошкільного вік «Впевнений старт. Тернопіль : Мандрівець, 2020.104 с.

55. Романенко Є. О. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції / за редакцією Романенко Є. О. Київ, Тарту: ГО «ВАДНД», 2022. 498 с.

56. Рунцис О.І. Формування лексичної компетенції дітей середнього дошкільного віку за допомогою ігор, розроблених на основі кілець Лулія: кваліфікаційна робота. Херсон 2021, 49с.

57. Рудківська Н.Л. Про деякі аспекти формування синтаксичної будови мовлення дітей старшого дошкільного віку : збірник наукових праць / за заг. редакцією проф. Л.В. Зданевич, доц. Л.С. Пісоцької, Н.М. Миськової. Хмельницький: ХГПА, 2018 С. 297-300

58. Рудківська Н.Л. Технологія формування синтаксичної будови мовлення в дітей старшого дошкільного віку в процесі гри. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон 2018, С. 76-81.

59. Рябикіна. Н. Пріоритети сучасної лінгводидактики. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. Полтава: Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, 2021. Вип. 4. С. 101-105.

60. Шукшина, Л. М. Допомога дітям з мовленнєвими проблемами. Київ : Шк. світ, 2020. 128с.

61. Яворська С. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності дошкільників. Освітні обрії, № 2(49), 2019 (48), С. 41-46.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика «Назви слово»

Вихователь пропонує дитині слова з відповідної групи і просить самостійно їх назвати.

1. тварини;
2. рослини;
3. кольори предметів;
4. форми предметів;
5. дії людини;
6. способи виконання дій людиною; якості виконуваних людиною дій.

Якщо дитині важко назвати слова чи дії, вихователь допомагає.

10-8 балів - у дитина назвала 30 слів;

7-6 балів – дитина назвала 26-29 слів.

5-4 бали – дитина назвала 22-25 слів.

3 бали – дитина назвала 18-21 слів.

4- бали – дитина назвала 10-17 слів

1 бал – дитина назвала до 9 слів.

Висновки про рівень розвитку

8-10 балів – достатній

4-7 балів – середній.

0-3 бали – низький

Методика «Розкажи за картинкою»

Якщо вік дитини від 5 до 6 років, то вона отримує картинки, показані на мал. Далі дитині дають 2 хв для того, щоб вона уважно розглянув ці картинки. Якщо малюк відволікається або не може зрозуміти, що зображено на картинці, то вихователь роз'яснює і спеціально звертає його увагу на це.

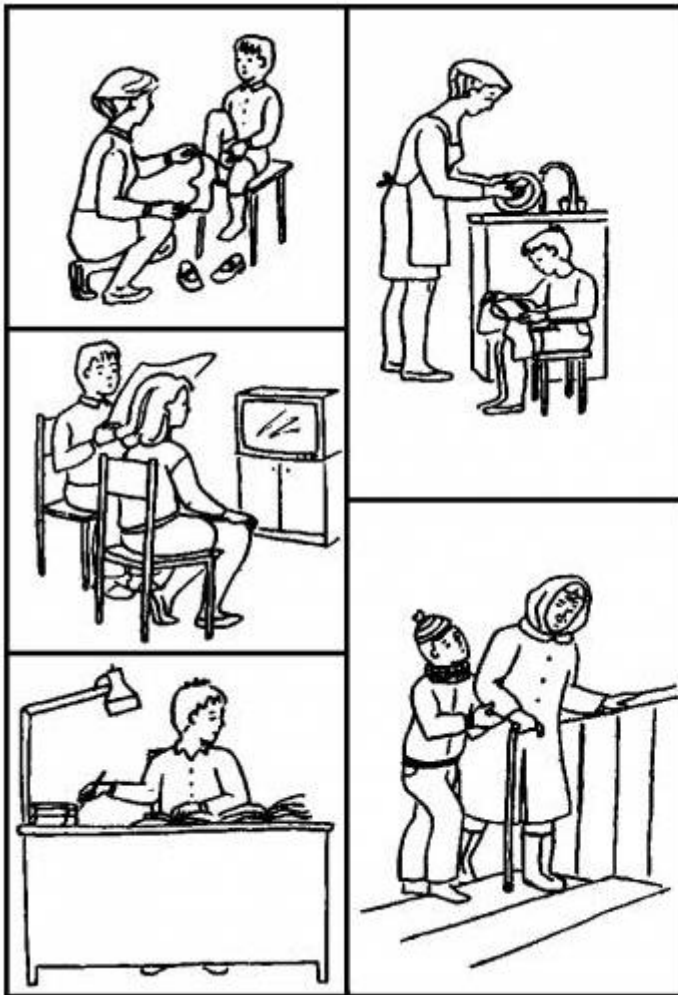

Рис. 1. Серія сюжетних картинок до методики «Розкажи по картинці» для дітей від 5 до 6 років

Після того, як розгляд картинок закінчено, дитині пропонують розповісти про те, що він бачив на ній. На розповідь по кожній картинці відводиться ще по 2 хв. Психолог, що проводить дослідження за допомогою

даної методики, фіксує результати в таблиці (табл. 1), де відзначає наявність і частоту вживання дитиною різних частин мови, граматичних форм і конструкцій.

Таблиця 1

**Схема протоколювання результатів дослідження за методикою
«Розкажи по картинці»**

№ п/н	Фрагменти промови, фіксуються в процесі дослідження вживання	Частота вживання
1	Іменники	
2	Дієслова	
3	Прикметники у звичайній формі	
4	Прикметники в порівняльному ступені	
5	Прикметники в найвищому ступені	
6	Прислівники	
7	Займенники	
8	Сполучники	
9	Прийменники	
10	Складні пропозиції та конструкції	

Оцінка результатів

10-8 балів - у мові дитини зустрічаються всі 10 включених до таблиці фрагментів мови.

7-6 балів - у мові дитини зустрічаються всі 10 або 8-9 з включених до таблиці фрагментів мови.

5-4 бали - у мові дитини зустрічаються 6-7 з включених до таблиці фрагментів мови.

3 бали - у мові дитини зустрічаються 4-5 з включених до таблиці фрагментів мови.

2 бали - у мові дитини зустрічаються 2-3 з включених до таблиці фрагментів мови.

1 бал - у мові дитини не більше одного фрагмента мови з тих, що включені в таблицю.

Висновки про рівень розвитку

8-10 балів – достатній

4-7 балів – середній.

0-3 бали – низький

Додаток Б

Анкетування батьків та вихователів ЗДО № 8 «Вишиванка»

<i>№</i>	<i>Поняття</i>	<i>Варіанти відповідей</i>
1	Чи вбачаєте ви покращення у мовленні дитини після впровадження програми з використанням кілець Луллія?	1.Так 2.Ні
2	Які конкретні ефективні зміни ви помітили у мовленні дитини після використання кілець Луллія?	1.Так 2.Ні
3	Чи задоволені ви результатами програми з використанням кілець Луллія у розвитку мовлення старших дошкільників?	1.Так 2.Ні
4	Як ви оцінюєте ефективність використання кілець Луллія для розвитку мовлення у дитини?	1.Ефективно 2. Нейтрально 3.Не має жодного ефекту
5	Чи вважаєте ви, що програма допомагає дітям краще сприймати та розвинути своє мовлення?	1.Так 2.Ні
6	Чи зауважили ви побільшення інтересу дитини до розвитку мовлення після запровадження програми з використанням кілець Луллія?	1.Так 2.Ні
7	Чи враховуються потреби та індивідуальні особливості кожної дитини при застосуванні програми?	1.Так 2.Ні

8	Як ви оцінюєте взаємодію вихователів з дітьми під час занять для розвитку мовлення?	<p><i>Оцінюю взаємодію вихователів з дітьми для розвитку мовлення як дуже ефект. Скорочують порогову кількість слів, використовують інтерес до вивчення розуміння та враховують індивідуальні особливості кожної дитини. Взаємодія вихователів високого рівня, що сприяє ефективному мовленню у дитини.</i></p>
9	Чи звертаєте ви увагу на результати розвитку мовлення вашої дитини після впровадження програми з кільцями Луллія?	<p>1. Так ☒</p> <p>2. Ні ☐</p>
10	Чи бажаєте ви, щоб програма з використанням кілець Луллія продовжувала застосовуватися для розвитку мовлення старших дошкільників у ЗДО № 23 м. Луцьк?	<p>1. Так ☒</p> <p>2. Ні ☐</p>

Додаток В

Дидактичні ігри з кільцями Луллія

«Розкажи про тварину»

Дітям роздають кільця Луллія із зображенням тварини (лисиця, їжак, заєць, ведмідь, білка), діти, повертаючи кільця розповідають де живе, чим харчується, що вміє робити, чим вкрито тіло даної тварини.

«Що кому належить?» казки

Дітям ставлять проблемне запитання: «Що загубив дідусь в казці «Рукавичка»?», «Що знесла курочка?», «Що будували поросята у казці?» тощо, діти прокручуючи кільце, шукають відповідь на запитання і відповідають промовляючи.

«Де чий хвіст?»

Після того як діти отримали кільця, їм ставлять завдання «Знайди хвостик коня, кози, свині, корови». Діти прокручуючи кільце виконують завдання.

«Що в корзині?»

Дітям спочатку пропонують попрацювати з 1 (корзина з цифрою) і 2 (приклади на додавання та віднімання в малюнках) кільцем. Їм ставлять завдання «Знайди малюнок для цифри 3, 5, 9 тощо», діти, прокручуючи кільця, знаходять відповідний малюнок та вказують вказівником. Потім завдання ускладнюється, діти працюють з 3-ма кільцями. Їм пропонують знати приклад та малюнок для певної цифри. Прокручуючи, усі три кільця діти знаходять відповідь, вказують вказівником та промовляють у голос.

Дітям пропонують знайти певну професію (тесляр, продавець морозива, бджоляр, кухар тощо), а потім прокрутивши кільце знайти виріб, який зробила людина цієї професії. Або ж навпаки знати та назвати професію, яка займається виготовленням певного виробу.

Дидактична гра «Кожен майстер свою справу знає» (з використанням кілець Луллія)

Вихователь ставить дітям запитання: «Що робить гончар?», «Що виготовляє коваль?», «Що робить праля?», «Чим займається швея?», а діти шукають за допомогою стрілки та називають це. Гра продовжується з іншими професіями.

Дітям пропонують самостійно скласти кільце, так щоб цифри та кількість крапок співпадали.

Дидактична гра "Що було спочатку, що потім?" (з використанням кільця Луллія)

Вихователь ставить дітям проблемне запитання: (напр.) Де готували їсти?, На чому сиділи?, Чим прасували?, Де зберігали одяг?, На чому спали?, Де спали немовлята?, Де колись жили?, Що освітлювало будинок?

Діти мають знайти та показати стрілкою де і чим це робили колись, і де і чим це роблять зараз та назвати.

Діти отримують пусті кільця Луллія. Вихователь пропонує знати певні геометричні фігури та викласти на менше кільце по секторам, та відповідно знайти предмет тієї ж форми, що геометрична фігура та викласти на більше кільце. Потім пояснити свій вибір.

Додаток Г

КОНСПЕКТИ ЗАНЯТЬ З ВИКОРИСТАННЯМ КІЛЕЦЬ ЛУЛЛІЯ

З досвіду роботи виховательки
ЗДО № 8 «Вишиванка»
м. Володимира Волинської області
Ольги ПИШУК

ПЛАН - КОНСПЕКТ ІНТЕГРОВАНОГО ЗАНЯТТЯ

Старша група

Тема. Подорож країною Економіки.

Мета: вчити будувати виробничі ланцюжки, розрізняти якісний та неякісний товар та сортувати його за категоріями, долати труднощі та життєві негаразди. Формувати у дітей основи економічної культури, економного ставлення до води та електроенергії, вміння самостійно заробляти гроші та раціонально їх витратити. Розвивати вміння розв'язувати економічні задачі, логічне мислення, пам'ять, увагу, уяву. Виховувати бережливе ставлення до грошей.

Обладнання: скарбнички, паперові та металеві гроші, дзвіночки, кільця Луллія «Виробничі ланцюжки», дидактична гра «Якісний – неякісний товар», економічне лото, наочність до економічних задач, скринька з сюрпризом.

Х і д з а н я т т я**Привітання**

Доброго ранку!

Один одного ми раді вітати!

Наберем в долоні сміху
 І розсипемо всім на втіху.
 Ми потremo оченята,
 Щоб могли спостерігати.
 Потremo швиденько вуха,
 Щоб могли добре слухати.
 Підем разом мандрувати -
 Щось цікаве пізнавати!

Вихователька. Діти, я пропоную вам вирушити у дуже цікаву подорож країною Економіки. У цій країні всі працюють, виготовляють товар, продають його, надають різноманітні послуги. Нам теж потрібно буде попрацювати, за це ми зможемо отримати винагороду. Ви готові? *(Відповіді дітей.)*

Звучить весела музика, діти йдуть по групі, бачать табличку «Країна Економіки».

Вихователька. Ось ми і потрапили до країни Економіки.

Діти сідають на стільці, вихователька показує скарбничку.

Вихователька. Подивіться, що у мене є. Як ви думаєте, що це? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Що може лежати у скарбничці? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Як називаються українські гроші? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Українські гривні є двох видів, паперові та металеві.
Вихователь показує гроші.

Вихователька. Як називаються паперові гроші? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Вірно, вони бувають різної вартості – 10, 20, 50, 100 тощо. Як називаються металеві гроші? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Другий вид – металеві гроші, які називаються копійки.

Тепер я пропоную вам заробити гроші самостійно. Для цього нам потрібно поділитися на дві команди: перша команда «Гривеньки». *(Діти*

сідають за сині столи.), друга команда «Монетки». (Діти сідають за білі столи.)

Вихователька. Вам потрібно буде виконувати завдання, за кожне правильно виконане завдання команда буде отримувати гроші. А коли ви виконаєте завдання – натискайте на кнопку дзвіночку, який є на кожному столі.

Вихователька. Перш ніж товар потрапить до магазину, він має пройти певні етапи оброблення. Я пропоную вам з'ясувати, які саме етапи проходять певні товари.

Перше завдання. Дидактична гра «Виробничі ланцюжки» (за допомогою кілець Луллія).

Вихователька пропонує дітям розглянути три кільця Луллія та скласти виробничі ланцюжки, прокрутивши відповідно кола та вказівник. Наприклад, свиня – м'ясо – ковбаса, саджанець помідора – помідор – кетчуп, яблуня – яблука – яблучний сік і так далі.

Самостійна робота дітей. У ході гри вихователька заохочує дітей до пояснення складених ланцюжків.

Вихователька. Ви добре постарались, тож обидві команди отримують по 2 гривні.

Вихователька. Товар в магазин може потрапити цілий та неушкоджений або пошкоджений, брудний, зіпсований, отож наступне завдання називається «Якісний – неякісний товар».

Друге завдання. Дидактична гра «Якісний – неякісний товар»

Вихователь пропонує дітям розкласти товар за категоріями: іграшки, взуття, меблі... та визначити, який товар якісний, а який неякісний. Самостійна робота дітей. Пояснення свого вибору.

Вихователька. Обидві команди чудово впоралися із завданням та отримують по 2 гривні.

Вихователька. А тепер я пропоную вам трохи відпочити.

Руханка

Дружно, весело крокуємо,
 На роботу помандруємо.
 Перед цим ми розізнаємось,
 Руки вгору підіймемо,
 Тоді ще поприсідаєм,
 Трохи спритно пострибаєм.
 Ось такі ми малюки
 Відпочинемо залюбки.
 Сядем далі працювати,
 Щось цікаве пізнавати!

Вихователька. Наступне завдання, яке нам потрібно виконати, це розв'язати економічні задачі. За кожну правильно розв'язану задачу ви отримаєте гроші, тож будьте уважні.

Третє завдання. Вирішення економічних задач:

1. Мишенята Круть та Верть допомагали збирати зерно Півнику. Круть зібрав 1 мішок зерна, Верть за той же час зібрав 2 мішки зерна. У Півника було 2 пиріжки – 1 пиріжок був великий, а 1 маленький. Як Півник розрахується з мишенятами за роботу? Кому дасть великий пиріжок? Чому?
(Відповіді дітей.)

2. Лунтик відкрив магазин продуктів. Завіз туди різні продукти і молочні, і овочі та фрукти, і навіть іграшки. Всі продукти розкуповуються, а іграшки ніхто не бере. Як ви вважаєте чому? Де краще купували б іграшки?
(Відповіді дітей.)

3. Лисичка, Котик та Півник отримали свою зарплату на роботі та вирішили її витратити. Котик подумав, що продукти це найнеобхідніше і купив їх дуже багато. Лисичка дуже любить солодощі, тому всі гроші витратила на цукерки. А Півник вирішив купити ділянку землі, де буде вирощувати овочі та фрукти.

Хто з тваринок правильно використав зарплату: Котик – на продукти, Лисичка – на солодощі, чи Півник – на город, де продукти зможе вирощувати завжди свої? *(Відповіді дітей.)*

4. Троє друзів – Сергійко, Миколка та Марійка, вирішили поїхати відпочити на море. Сергійко запропонував їхати машиною, Марійка – потягом, а Миколка – автобусом. Чим краще друзям вирушити у подорож, щоб зекономити свій час, якщо потягом їхати 3 дні, автобусом 2 дні, машиною – 1 день? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Обидві команди за хорошу роботу отримують по три гривні.

Четверте завдання. Дидактична гра «Економічне лото».

Вихователька пропонує дітям розглянути ігрове поле та пограти в «Економічне лото». Вихователька ставить запитання для обох команд одночасно та пропонує фішкою закрити правильну відповідь. Виграє команда, яка правильно дасть відповіді на запитання та не зробить помилки:

- *Які є види грошей?*
- *Що людям потрібно економити?*
- *Де можна витратити гроші?*
- *Що можна придбати в магазині?*
- *Де зберігаються гроші?*
- *Основні потреби людини?*

Вихователька. Дуже добре впоралися із завданням і за це отримуєте по 5 гривень.

Отож, порахуйте, скільки грошей ви заробили? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Я вам пропоную витратити чесно зароблені гроші на аукціоні.

І-й лот таємна скринька. Першочергова ціна 1 гривня. Чия команда хоче дізнатися, що в скриньці і дасть більше грошей? *(Відповіді дітей.)*

Скринька відкрита, вітаю переможців!

Переможці всі діти.

Вихователька. До якої країни ми подорожували? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Які завдання виконували? *(Відповіді дітей.)*

Вихователька. Нам уже час повертатися до нашої групи у дитячому садку.

(Звучить музика, діти йдуть по групі)

Вихователька. Ось ми і повернулися до нашої групи. Дякую вам за цікаву подорож.

Підсумок заняття.

Заняття « Чарівні букви»

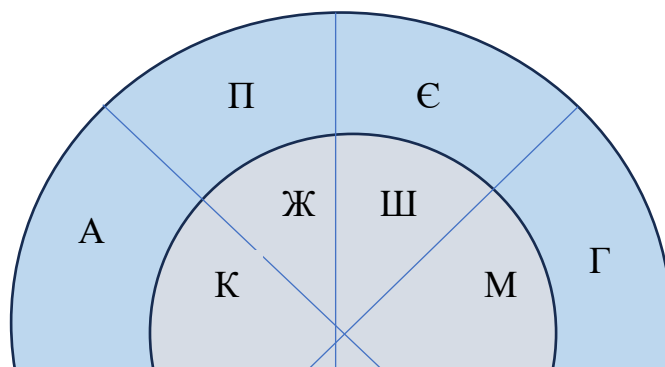
Мета заняття: Ознайомлення старших дошкільників з алфавітом та його звуковими властивостями. Розвиток мовленнєвих навичок через гру та активну участь у вправах з використанням кілець Луллія.

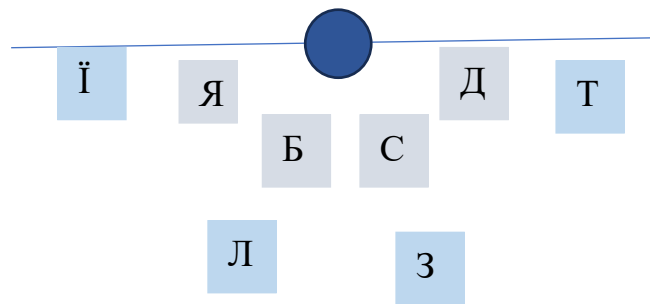
Наочні матеріали: 1. Кільця Луллія з буквами (рис.2.3). 2. Малюнки предметів, що починаються з різних букв алфавіту

Хід заняття:

1. Вступ (10 хв): Привітання та ознайомлення з темою заняття. Коротке пояснення про алфавіт та його важливість у навчанні читання.

2. Ознайомлення з алфавітом (15 хв): Представлення кілець Луллія з буквами. Запрошення дітей по черзі вибирати кільця з буквами та називати їх. Відтворення алфавіту разом з дітьми та вправи на повторення звуків букв.

3. Вправи на мовленнєвий розвиток (20 хв):

- Вправа 1: «Знайди слово»: Показ малюнків предметів, що починаються з певних букв, та запитання дітям, яку букву вони чують на початку слова та як вона звучить.

- Вправа 2: «Буква-звук»: Гра в «пограймо зі звуками». Діти обирають кільце з буквою та називають слово, яке починається з цього звуку.

- Вправа 3: «Склади слова»: Використання кілець Луллія для складання простих слів, змішування їх та формування нових.

4. Дидактична гра «Магічний алфавіт»: Діти вибирають кільце з буквою та називають слово, яке починається з цього звуку. Потім вони магічно перетворюють це слово у вірш або казку.

Фізкультхвилинка (5 хв): Коротка рухлива гра або пісня, пов'язана з алфавітом. Назва «Букви». URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=u8xJNASAfjc>

Висновки (5 хв): Дане заняття розроблене з урахуванням принципів активного навчання та інтерактивності, спрямоване на комплексний розвиток мовленнєвих навичок старших дошкільників через цікаві та пізнавальні вправи.

Заняття з використанням кілець Луллія «Вчимо звуки»

Метою даного заняття є розвиток слухової уваги та відтворення звуків за допомогою кілець Луллія. Дитина зможе відрізнити звуки, виконувати їхнє відтворення та визначати, які звуки створюють різні предмети. Крім того, метою є стимулювання розвитку моторики дитини через вправи з кільцями Луллія.

Наочні матеріали: 1. Кільця Луллія (рис.2.2). 2. Предмети з певними звуками (наприклад: дзвінок, клавіатура, пишний м'яч і т.д.). 3. Малюнки тварин, що виділяють певні звуки.

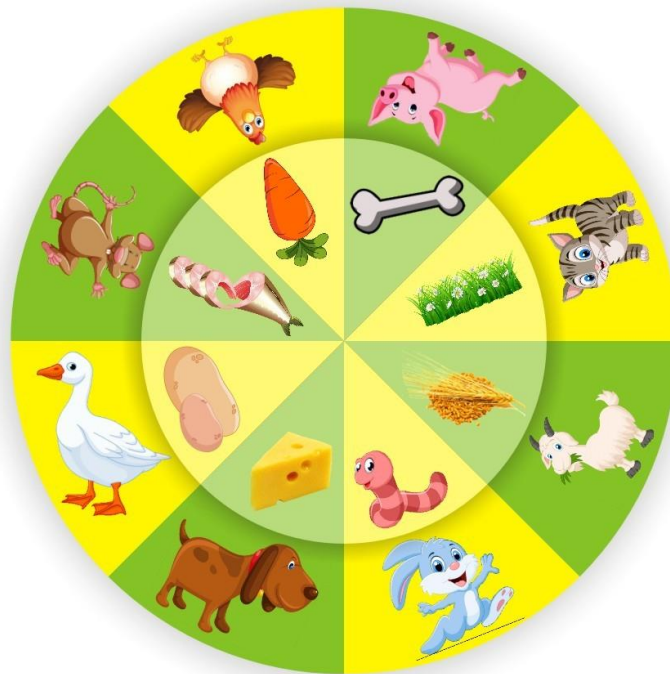

Рис.2.2 Кільця Луллія, які застосовані для заняття № 1

Хід заняття:

1. Вступ (5 хвилин): Привітання дітей та оголошення теми заняття. Пояснення, що сьогодні ми будемо вивчати звуки за допомогою кілець Луллія.

2. Вправа «Відтворення звуків» (15 хвилин): Представлення дітям кілець Луллія та пояснення їхнього використання. Прослуховування різних звуків та відтворення їх дітьми за допомогою кілець Луллія. Обговорення, які звуки були найлегшими або найважчими для відтворення.

3. Вправа «Яка тварина що дає?» (20 хвилин): Представлення малюнків різних тварин. Запитання дітям, які звуки виділяє кожна тварина. Діти відтворюють звуки цих тварин за допомогою кілець Луллія. Обговорення, які інші предмети можуть видавати схожі звуки.

Фізкультхвилинка (5 хвилин): Проведення короткої фізичної розваги для розслаблення м'язів та підвищення енергії. Назва «Дерева високі». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IYrE4yT7meg>

Висновки: Під час заняття «Вчимо звуки за допомогою кілець Луллія» старші дошкільники отримали можливість розвинути свою слухову увагу, вчитися відрізняти звуки та відтворювати їх за допомогою спеціальних інструментів. Також, завдяки додатковим вправам та дидактичним іграм, діти поглибили свої знання про звукові характеристики різних тварин та предметів.

Конспект заняття «Збільшуємо словниковий запас»

Метою даного заняття є активізація та розширення словникового запасу у старших дошкільників за допомогою методики кілець Луллія. Застосування цієї методики сприяє покращенню мовленнєвих навичок, розвитку лексичних здібностей та усвідомленню значення слів в контексті.

Наочні матеріали: 1. Дошки або папір для записів. 2. Малюнки або картки зі словами для виконання вправ. 3. Кільця Луллія

Хід заняття:

1. Вступ (5 хвилин): Вихователь вітає дітей та пояснює мету заняття. Також коротко пояснює, що таке методика кілець Луллія та як вона допомагає розвивати словниковий запас.

2. Огляд та пояснення методики (10 хвилин): Вихователь показує дітям кілька кілець Луллія та пояснює їх призначення. Діти розуміють, що кожне кільце представляє собою слово, а прикладаючи їх разом, можна створити речення або історію.

3. Вправи (30 хвилин):

1. Складання речень: Діти отримують кілька карток з малюнками та словами. Вони мають скласти речення, використовуючи кілька кілець Луллія та слова з карток.

2. Гра «Знайди пару»: На картках записані слова, а на кільцях Луллія — відповідні їм синоніми або антоніми. Діти повинні знайти пари слів та скласти з ними речення.

3. Творче використання кілець Луллія: Діти самостійно складають історію або вірш, використовуючи кілька кілець Луллія та додаткові слова з навчальних карток.

4. Дидактична гра (15 хвилин): Назва гри: «Розкрий слово». Діти отримують картки з різними словами. Вони повинні використати кілька кілець Луллія, щоб відгадати сенс слова та його значення.

Фізкультхвилинка (5 хвилин): Після інтенсивної пізнавальної діяльності проводиться коротка фізкультурна розминка, що допомагає розслабити м'язи та підготує дітей до наступного етапу заняття. Назва «Скік та Скок». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kNWwid8OAVM>

Висновки (5 хвилин): Вихователь підводить підсумки заняття, наголошує на важливості розвитку словникового запасу та використання методики кілець Луллія для його покращення. Діти також мають нагоду поділитися своїми враженнями та відчуттями від проведеного заняття. Дане

заняття спрямоване на інтенсивний розвиток словникового запасу старших дошкільників за допомогою цікавих та пізнавальних вправ, що стимулюють творчість та лінгвістичні здібності дітей.

Конспект заняття з народознавства «Знай і люби свою Батьківщину»

Мета: продовжувати формувати у дітей знання про Батьківщину; учити орієнтуватися в предметах національного побуту та назвах посуду, меблів; продовжувати знайомити дітей з державними символами України; вчити виразно розповідати вірші. Розвивати уважність, пам'ять, зв'язне мовлення. Виховувати інтерес до національних традицій, почуття любові до рідного краю.

Обладнання та матеріали: карта України, ілюстрацію народних та державних символів, кільця Луллія, лепбук, гра «Україна яка?».

Хід заняття:

I. Початок заняття

Привітання

Вихователь. Щоб дізнатися про що буде наше заняття вам потрібно відгадати загадку.

Є у мене рідна мова,
Де вкраїнське кожне слово.

Моя рідна Батьківщина
Має назву... (Україна)

Вихователь. Як називається наша Батьківщина? (Україна)

II. Основна частина

Вихователь. Діти, ви добре знаєте свою Батьківщину?

Вихователь. Зараз ми перевіримо.

Дидактична гра "Україна яка?"

Вихователь показує у дітям схеми-ілюстрації і просить дитину підібрати прикметник за схемою «Україна яка?».

Діти по черзі складають речення за схемою.

Вихователь. Молодці, впоралися із завданням. А ще кожна країна має державні символи, за якими впізнають її в усьому світі. Які державні символи має Україна? *(відповіді дітей)*

Вихователь. Вірно, молодці. Ви бачите тризуб на синьому тлі. Тризуб має давню історію. Він був символом єднання та могутності. Державний герб України є символом нашої влади. Ще в тризубі зображена триєдність життя. Це батько, мати, дитя, які символізують собою силу, мудрість і любов. Прапор теж відноситься до державних символів України. Які кольори є на прапорі? *(відповіді дітей)*

Вихователь. Що означає синій колір?*(відповіді дітей)*

Вихователь. Так, синій колір символізує ясне синє мирне небо. А що означає жовтий колір? *(відповіді дітей)*

Вихователь. Вірно, жовтий колір на прапорі символізує стиглі пшеничні поля. Також державним символом є гімн України – урочиста хвалебна пісня. Гімн звучить під час відзначення державних свят, вшанування переможців на змаганнях. Як потрібно слухати та виконувати гімн України? *(відповіді дітей)*

Вихователь. Гімн України повинен знати кожен українець. А ще в Україні є дуже багато ремесел, якими займаються відповідні майстри. Люди використовують вироби, які виготовляють майстри у побуті: у посуді готують їжу; іграшками бавляться діти, скатерттинами та серветками накривають столи.

Давайте ми зараз спробуємо відшукати, якими ж справами зайнятий кожен майстер.

Дидактична гра «Кожен майстер свою справу знає» (з використанням кілець Луллія)

Вихователь ставить дітям запитання: «Що робить гончар?», «Що виготовляє коваль?», «Що робить пряля?», «Чим займається швея?», а діти

шукають за допомогою стрілки та називають це. Гра продовжується з іншими професіями.

Вихователь. Молодці, діти.

Фізкультхвилинка

Маленькі наші ніжки,

Так добре знають путь.

На службу Україні,

Як виростуть, підуть.

(Діти крокують по колу.)

Маленькі наші ручки,

Та кріпнуть і ростуть.

На службу Україні

Всю працю віддадуть.

(Діти піднімають руки від плечей і вгору.)

Дитячі в нас серденька

Та щирі почуття.

(Діти прикладають праву руку до серця з ліва.)

Любити Україну ми будем все життя.

(Діти піднімають руки вгору і вітаються.)

Вихователь. Діти, я хочу запропонувати вам потрапити в далеке минуле нашої країни, де ваші старенькі бабусі були ще малесенькими. Заплющіть очі і скажіть: "Раз, два, три - в далеке минуле лети!"

В давнину люди користувалися речами не схожими на теперішні. Давайте спробуємо віднайти такі речі.

Дидактична гра "Що було спочатку, що потім?" (з використанням кілець Лулія)

Вихователь ставить дітям проблемне запитання: (напр.) Де готували їсти?, На чому сиділи?, Чим прасували?, Де зберігали одяг?, На чому спали?, Де спали немовлята?, Де колись жили?, Що освітлювало будинок?

Діти мають знайти та показати стрілкою де і чим це робили колись і де і чим це роблять зараз та назвати.

Вихователь. А тепер я пропоную вам прикрасити карту нашої держави рослинними символами України. Але спочатку пригадайте, які квіти є символами нашої держави? *(відповіді дітей)*

Показ прийомів аплікування

Самостійна робота дітей

Вихователь. Молодці. Україна - це край, де ми народилися, живемо, де жили наші пращури. Ми всі маємо любити нашу рідну Україну, бути патріотами своєї Батьківщини.

III. Заключна частина

(Діти розповідають вірш про Україну)

Я дитина українська,
 Вкраїнського роду,
 Українці – то є назва
 Славного роду.
 Україна – то край славний,
 Аж по Чорне Море,
 Україна – то лан пишний
 І степи, і гори.
 І як мені України
 Щиро не кохати?
 Мене ненька по-українські
 Вчила розмовляти.
 І як мені України
 Щиро не любити?
 Мене вчили по-українські
 Господа молити.
 За свій рідний край і нарід

Я Господа молю:
 Зішли, Боже, Україні
 І щастя, і долю!

Юрій Шкрумеляк

Вихователь. Наше заняття сьогодні я хочу закінчити словами українського поета Дмитра Павличка: "Виростай, дитино, і пам'ятай: Батьківщина - то найкращий край".

План-конспект заняття із ознайомлення з природним довкіллям

Тема: «Цікавий світ тварин»

Мета заняття: продовжувати формувати у дітей уявлення про цікавий тваринний світ; закріпити знання дітей про диких та свійських тварин; вміння поділяти тварин за характерними ознаками; вправляти дітей у вмінні інсценізувати вірші про тварин. Розвивати логічне мислення, пам'ять, мовлення. Виховувати любов та бережливе ставлення до тварин.

Матеріали: торбинка, відео, макет із зображенням місць проживання тварин, картинки тварин, кола Луллія.

Хід заняття:

I. Початок заняття

Привітання

Добрий день вам, діти!

Добрий день.

Добрий день вам, киці!

Няв, няв, няв!

Добрий день вам, мишки!

Пі-пі-пі!

Добрий день вам, жабки!

Ква-ква-ква!

Пташечка у небі співає пісень,

Ніби вітає усіх: «Добрий день!»

- Ой, діти, подивіться у нас на підвіконні хтось забув торбинку. Як ви думаєте, хто ж це міг бути? (лисичка, ведмедик...)

- Я думаю, що це зайчик. Він напевно тут пробігав та загубив свою торбинку. А в торбинці щось є. Вам цікаво, що там?

- Давайте подивимось. Зайчик передав нам цікаві завдання від нього, але перш ніж ми будемо виконувати завдання давайте подивимось мультик. (вихователь вмикає мультик)

- Ой, діти, це ж зайчик. Він напевно нам хоче щось сказати, давайте послухаємо:

Любі діти, це я - зайчик. Я знаю, що ви дуже допитливі малята тому хочу вас запросити до цікавого світу тварин, щоб пограти цікаві ігри та виконати завдання, а також дізнатися ще більше про тварин.

- Діти, у торбинці ще щось є. Тут заховались друзі зайчика. Вони напевно загубились і їм потрібно допомогти знайти домівку. Давайте ми з вами допоможемо.

II. Основна частина

Дидактична гра «Хто де живе?»

Вихователь звертає увагу дітей на макет де зображено місця проживання тварин та ілюстрації із зображенням тварин. Діти розміщують тваринку відповідно до її проживання.

- Молодці, ви дуже добре впоралися із завданням. Діти, скажіть як називаються тварини, які живуть у лісі? (дикі тварини)

- Правильно, як називають тварин, які живуть біля людей або на фермі? (свійські тварини)

- Зайчик хоче побачити, які ви кмітливі та пропонує вам ще одне завдання. Я думаю, що ви впораєтесь, будьте уважні.

Дидактична гра «Чиї вушка»

Вихователь з-за ширми показує вушка тварин та пропонує дітям відгадати хто ж там заховався.

- Молодці, ви знову впоралися. А тепер покажіть зайчику, які ж ви гарні артисти.

Фізкультхвилинка «Киця – кицюня»

- Хто знає вірш про тварин? (діти розповідають вірш)

Пташка мешкає в гнізді,

Білочка живе в дуплі,

Хитра лиска – у норі,

А ведмідь – в барлозі.

Має вовчик-сірячок

«Спальне лігво». Їжачок –

Хатку з листя і гілок.

- Ой, діти, зайчик вам ще передав «чарівні кільця», де намальовані тварини та їжа. Покажіть для зайчика, що ви знаєте що їдять ці тварини.

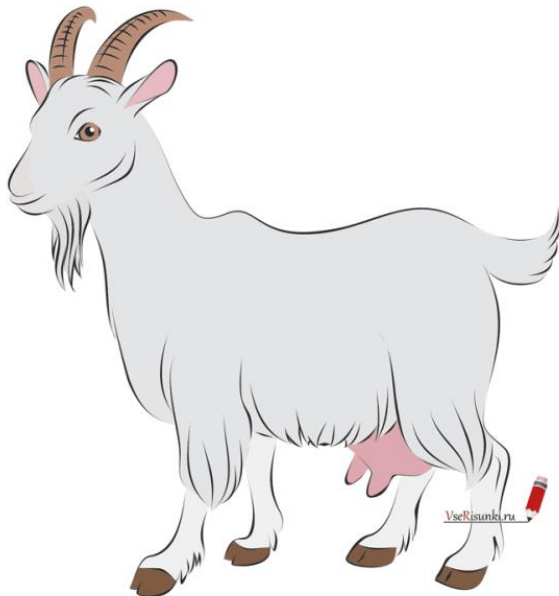
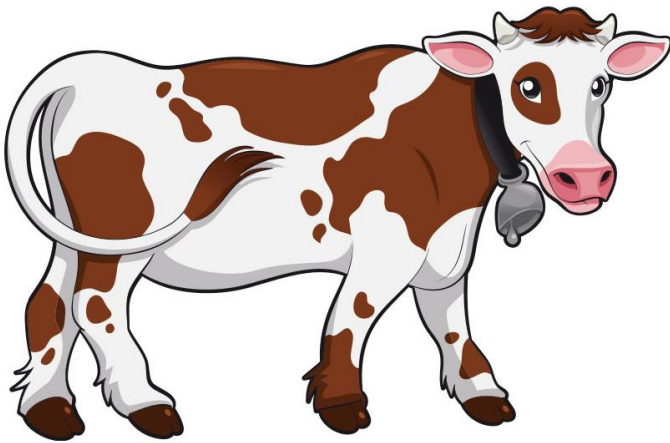
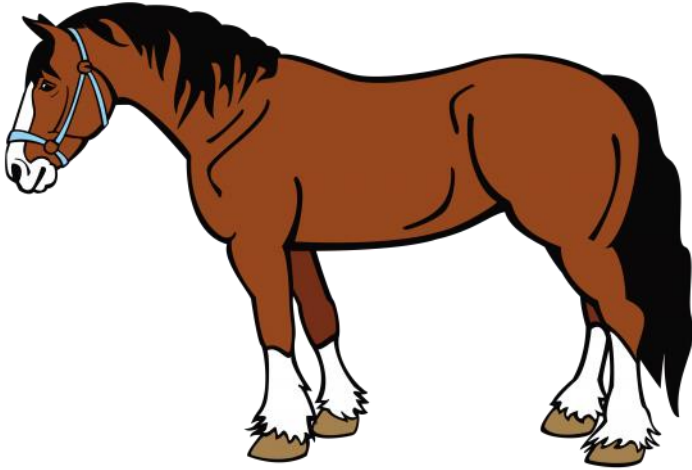
Дидактична гра «Хто що їсть»

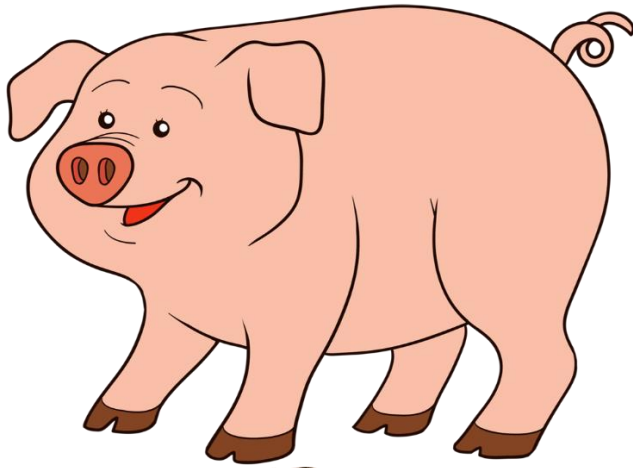
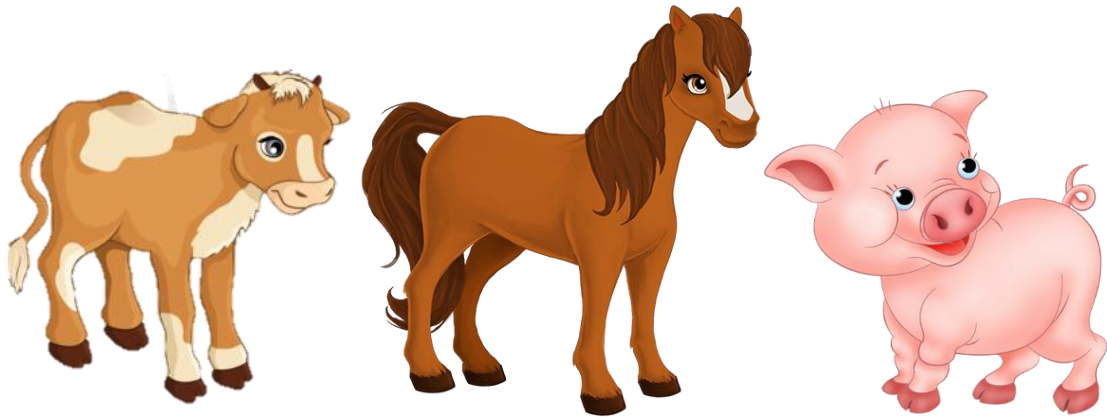
Вихователь пропонує дітям за допомогою «чарівних кілець» показати, що їдять тварини.

- Молодці, ось ми і виконали усі завдання від зайчика. Вам сподобалось?

III. Заключна частина

- Яких тварин ми повертали додому?
- Які тваринки ховалися від нас?
- Ви дуже гарно працювали на занятті, вам сподобалося?
- Давайте подякуємо гостям за те, що прийшли до нас на заняття та попрощаємося з ними. (До побачення)

План-конспект заняття з театралізованої діяльності

Тема: «Як зайчик сон шукав»

Програмовий зміст: вчити дітей розповідати слова відповідно до змісту казки; формувати артистизм; активізувати навички мовленнєвого спілкування. Розвивати естетичний смак, емоційну виразність мови.

Виховувати любов до українських казок.

Матеріали: наголівники казкових героїв, ілюстрації казкових героїв, дидактична гра з кільцями Луллія «Що кому належить? (казки)

Хід заняття:

I. Початок заняття

Привітання дітей із гостями

На гостей ви подивіться

Їм гарненько посміхніться

Привітайтеся як годиться.

- «Добрий день»

І на мене подивіться

Мені теж ви усміхніться.

Сонце загляда в віконце

Де сміються дітлахи

Нам дарує книжку сонце

Де живуть наші казки.

- Діти, сьогодні разом зі мною до садочка прийшла дуже гарна лялька, яка називається Маріонетка.

Маріонетка: Добрий день, діти. Мене звать Маріонетка. Я живу у театрі де граю дуже багато казкових ролей. Сьогодні я хочу пограти з вами. Я вам принесла ось таку коробочку, але вона не проста, ця коробочка чарівна, і в ній дуже люблять ховатися казки. А ви любите казки?

- Які казки ви знаєте? (відповіді дітей)

- Маріонетка каже, що в цій чарівній коробці сьогодні заховались герої однієї із казок. Вам цікаво дізнатися, які ж герої там заховались?

II. Основна частина

(Вихователь відкриває коробку)

- Ой, діти, щоб дізнатися, які герої тут є нам потрібно виконати завдання, а саме співвіднести казкові атрибути з казками.

Дидактична гра з кільцями Луллія «Що кому належить?»

- Дуже добре впоралися із завданням. Ще у чарівній коробці є розрізані картинки з героями, щоб зрозуміти де який герой нам потрібно зібрати картинку. Впораємося?

Дидактична гра «Збери пазли»

Вихователь роздає дітям цілу картинку героя, як зразок, та розрізані на чотири частини картинки. Діти за зразком складають пазл.

- Молодці, діти. Ви здогадались з якої казки герої? («Як зайчик сон шукав»)

Фізкультхвилинка

За казками ми пішли,
 Не одразу їх знайшли!
 Ніжками ми тупали,
 Кулачками стукали.
 Пам'ятають казки нас,
 Нахилились ми на «раз».
 А на «два» ми піднялись
 І за руки узялись.
 Всі по колу ми пішли,
 Наші казочки знайшли.

- Діти, Маріонетка перетворила нашу групу на театр. Ви знаєте, що у театрі артисти, і є глядачі. Артисти це ті люди, які показують виставу. А глядачі дивлять на виставу. Давайте покажемо для ляльки-маріонетки, якими артистами та глядачами ми можемо бути.

Драматизація казки Ольги Зубер «Як зайчик сон шукав»

Настала ніч, а Зайчикові не спиться. Сидить собі під ялинкою, оченятами кліпає.

Зашелестів у листячку Їжачок.

– Чого не спиш, Зайчику? – питає.

– Та, не спиться! Десь сон мій подівся, - відповідає Зайчик.

– Де ж це ти бував, що сон загубив? – посміхнувся Їжачок та й подріботів собі далі.

– А й справді, - думає Зайчик, - Де ж це мій сон подівся? Треба його пошукати.

Позаглядав він під ялинкою, у кущиках, заглянув у мишачу нірку, а сну ніде немає.

– Піду, в Сови поспитаю. Вона мудра, може підкаже, де мені сон шукати.

Пішов Зайчик до старої сосни, на якій жила премудра Сова й питає:

– Добрий вечір, тітонько Сова! Підкажіть, будь ласка, де мені мій сон шукати. Вам з високої гори все видно. Чи не бачили його? Без нього заснути не можу! Дуже він мені потрібен! – просить Зайчик.

– Бачу, бачу! – відповіла, примружившись Сова. – Он де він, на тім краю лісу під ялинкою сидить, журиться. Тебе чекає. Біжи мерщій!

Зайчик кинувся на край лісу. А ліс великий. Довго доведеться йому серед сосен та ялинок стрибати. Біг, біг. Стомився, упав під сосною, лежить, відхекуєчись.

– Ось, трішки відпочину, а потім далі побіжу! – каже Зайчик.

Та від бігу так стомився, що незчувся, як і заснув.

Так і ніч минула.

А вранці, як прокинувся, нічого не втямить, де він, що з ним.

Сів, почухав потилицю. Згадав, нарешті, як сон шукав.

– Ой! – каже, - Здається мені, що сон мене швидше знайшов, ніж я його! Добре, що він у мене прудкий та спритний, а то довелося б мені по нього аж на край лісу бігти!

III. Заключна частина

- Діти, тільки що ви були справжніми артистами, вам сподобалося?
- Яку казочку ви показували?
- Ролі, яких героїв ви виконували?
- Мені теж дуже сподобалося. А тепер як справжні артисти давайте

подякуємо нашим гостям за увагу.

Конспект заняття з логіко математичного розвитку

Тема: Розв'язування задач, орієнтування на площині.

Група: Старша

Програмовий зміст: продовжувати вчити дітей оперувати цифрами, розв'язувати логічні задачі; закріплювати знання про геометричні фігури, дні тижня; формувати вміння орієнтуватись на площині.

Розвивати у дітей логічне мислення, пам'ять, увагу.

Виховувати інтерес до математики.

Обладнання і матеріали: лист, талісмани, задачі, квіти з цифрами, кільця Луллія, лічильні палички.

Хід заняття:

I. Початок заняття.

Ігровий момент

-Діти, сьогодні мені листоноша приніс конверт і сказав, щоб я відкрила його разом з вами. Як ви думаєте, що в конверті?

-Скажіть, ви хочете дізнатися хто його написав?

-Я теж дуже хочу! (Відкриваю і читаю)

Добрий день, діти! Я – Королева незвичайної країни, там багато геометричних фігур, цифр, задач... Знаю, що ви дуже розумні, кмітливі дітки, тому, щоб дізнатися якої країни я королева вам потрібно виконати завдання. Виконавши їх ви отримаєте талісмани, які допоможуть вам дізнатися назву моєї країни.

З повагою, Королева

-То що, ви хочете дізнатися Королева якої країни вам написала?

-Тож давайте виконувати завдання.

II. Основна частина.

Перше завдання від Королеви, вона хоче перевірити наскільки добре ми знаємо дні тижня. Я буду читати вірш, коли зупинятимусь ви називатимете день тижня про який ідеться. Будьте уважні!

Вранці ми із добрим ділом

День вітали... (Понеділок)

Ніченька минула скоро,

Трудовий іде... (Вівторок)

За ним спритна, молода

Поспішає ... (Середа)

А четвертий день тепер,

Називається ... (Четвер)

Діло добре ладиться,

Як настане... (П'ятниця)

Дома скрізь кипить робота,

Як почнеться день... (Субота)

А субота з хлібом-сіллю,

Привела сестру... (Неділю)

-Молодці, а хто назве дні тижня по порядку?

-Який сьогодні день?

-Який буде завтра?

-От ми і справились із першим завданням. А отже, отримуємо перший талісман. Діти, наступне завдання від Королеви – нам потрібно знайти пропущену цифру.

Дидактична гра «Пропущені цифри»

- На квіточках написані цифри. Квіточки розташовані у порядку зростання номерів, але деякі цифри заховалися, треба визначити які саме. А тепер я вам пропоную в себе на столах викласти цифровий ряд. Я буду називати цифру, а ви будете називати її сусідів.

-Молодці, ви впорались із завданням. Тож отримуєте ще один талісман.

Наступне завдання від Королеви, нам потрібно розв'язати задачі, але будьте уважні, якщо не розв'яжемо задачі не отримаємо талісман, а отже не дізнаємось з якої країни Королева. Отож, слухайте!

1. Три руді лисиці, гралась на травиці

З них одна сховалась, скільки їх зосталось? (2)

2. Купила в крамниці сестричка,

Сім метрів шовкової стрічки.

Три мені віддала,

А скільки ж собі узяла? (4)

3. Вісім сліпих грушок

На гілочці гойдались,

Три грушки з'їв Павлушка,

То скільки груш зосталось? (5)

От ми впорались із завданням і отримуємо третій талісман. Я думаю, що ви стомилися тож давайте трішки відпочинемо.

Фізкультхвилинка

Треба трохи відпочити,

Тулуб вліво нахилити,

Вліво-прямо, вправо-прямо.

Ой, цікава наша вправа!

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Будем весело стрибать.

У колінах зігнем ноги,

Ледь торкаємось підлоги.

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Будем далі працювать.

-Наступне завдання від Королеви пов'язане з геометричними фігурами.

Дидактична гра з використанням Кілець Луллія «Знайди предмет тієї ж форми»

Діти отримують пусті кільця Луллія. Вихователь пропонує знати певні геометричні фігури та викласти на менший кільце по секторам, та відповідно знати предмет то ї ж форми, що геометрична фігура та викласти на більший кільце. Потім пояснити свій вибір.

А тепер Королева хоче перевірити наскільки добре ви вмієте виконувати вправи за вказівками. Зараз за допомогою лічильних паличок ми

будемо викладати доріжку. Я буду називати кількість паличок і напрямок у якому їх потрібно покласти. А ви будьте уважні.

1п. – вправо

1п. – вгору (прямо)

1п. – вправо

1п. – вгору

1п. – вліво

1п. – вгору

2п. – вправо

1п. – вниз

1п. – вправо

-Молодці, ви впорались із завданням і забрали останній талісман.

От і виконали всі завдання Королеви, зібрали всі талісмани, а тепер давайте ж дізнаємось, як же зветься країна, в якій мешкає Королева.

Відкривайте наші талісмани... МАТЕМАТИКА.

III. Заключна частина.

-Діти, що ми робили сьогодні на занятті?

-Які завдання вам сподобались найбільше?

-Яке завдання було найважчим?

-Мені сподобалось як на занятті працювали...(називаю дітей)